

VED FRIGJØRINGEN

AV NORGE

BUDSKAP FRA KONG HAAKON

Jeg og min regjering sender i dag en varm hilsen til alle norske kvinner og menn. Gjennom en mørk og vanskelig tid har det norske folk opprettholdt en ubrytelig front mot de tyske undertrykkere og deres hjelpere. Sammen med våre alliertes beundringsverdige militære innsats har den offervilje og utholdenhet dere har vist, ført til frigjøringen av vårt land. Nå er vi ved målet for vår kamp.

De tyske okkupasjonsstyrker i Norge har overgitt seg. Ennu oppholder de seg i vårt land. Den krigstilstand som har hersket siden vi ble angrepet natten til den 9. april 1940, er ennå ikke opphevet, men våpenstillstand er inntrått.

I denne situasjon er det

mere enn noensinne nødvendig at alle beværer den ro og viser den verdige opptreden som har vært vårt folks styrke under hele okkupasjonstiden. De som skal handle har fått sine forholdsordrer og vil følge disse. De andre hjelper vår sak best ved å avholde seg fra enhver uoverlagt opptreden. Mange forhold er fremdeles uoversiktlige. Våre vanskeligheter er ikke forbi. Men når vi nå tar fatt igjen, vil det være i et fritt land, hvor vi sammen skal bygge Norges framtid for oss selv og for våre barn.

Tiden som kommer vil stille store krav til hver enkelt. Det vil være av vesentlig betydning at alle lovlige myndigheter får den

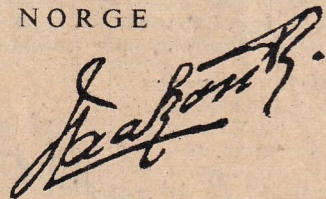
hjelp de ber om, og at alle retter seg etter de bestemmelser som nå følges i overgangstiden. På mine og regjeringens vegne vil alle nødvendige skritt bli tatt av de forskjellige myndigheter som er utpekt hjemme eller som vil komme utefra. De alminnelige rettingslinjer vil allerede være kjent av dem som har deltatt i Hjemmefrontens arbeid.

Den militære situasjon vil fortsatt i noen tid gjøre det vanskelig å føre inn sivile forsyninger i den ut-

strekning vi kunne ønske. Men tilførsler vil komme etterhvert. Vi vet at alle villig vil rette seg etter de restriksjoner som er nødvendige, og samtidig gjøre sitt ytterste for at den hjemlige produksjon kan fortsette.

LANDSMENN: Vi føler alle det samme på denne dag. La oss holde fast ved det samhold som har ført oss fram til seier. Og la oss i denne stund minnes dem som ofret livet i kampen for Norge. La oss samles i løftet

ALT FOR NORGE

TIL NORGE.

Vår samlede innsats har ført til fullstendig seier over den felles tyske fiende. Vår store oppgave er fullført, takket være den tapperhet og selvpoppofrelse som de frie nasjoners soldater har vist, og takket være den motstandsvilje som mann og kvinne i de okkuperte land har opprettholdt gjennom undertrykkelsens lange år.

Dere nordmenn har vært et forbilde for oss under vår kamp mot nazistene på alle fronter. Den mektige striden dere har ført og de tunge ofre dere har båret, vil leve lysende i Norges historie, og leve i minnet hos kommende generasjoner av frie menn og kvinner.

Norske, britiske og amerikanske styrker under min øverste ledelse er i Norge for å gjenopprette norsk herredømme, for å avvæpne og kontrollere de fiendtlige styrker i Norge, og for å hjelpe landet tilbake til normale norske forhold hvor orden og anstendighet igjen kan råde. Så snart vi har fullført vår opp-

gave overfor de fiendtlige styrker, vil alle allierte avdelinger bli trukket tilbake fra Norge for å fylle andre formål.

Etter fem år fiendtlig okkupasjon vil ikke normale forhold vende tilbake i løpet av en dag. Dere vil stå overfor mange vanskeligheter og strabaser i tiden framover. Men hvor store og hvor mange disse vanskeligheter enn blir, så skal Norge bli fritt.

En hurtig avvikling av de oppgaver som de allierte styrker har i Norge, vil i største grad avhenge av medvirken fra hele det norske folks side. Jeg vil be dere gjøre alt dere kan for å hjelpe våre styrker, — som de vil gjøre alt for å hjelpe dere. Jeg føler meg sikker på at de allierte soldater, når de forlater Norge, vil ta med seg gode minner og vennskap. Slik vil vi sammen bidra til oppbyggingen av et fellesskap, de frie nasjoners samfund, målet vi har kjempet denne lange striden for.

Dwight D. Eisenhower

Øverstkommanderende for de allierte ekspedisjonsstyrker.

DE ALLIERTE STYRKER I NORGE.

De allierte styrker i Norge har følgende oppgaver:

1. Å gjenopprette norsk suverenitet.
2. Å avvæpne og kontrollere alle tyske styrker i Norge.
3. Å medvirke i det første arbeid med å gjenreise landets velstand.

De allierte styrker som kommer til Norge for å hjelpe til med frigjøringen, vil bli landet inntil de tyske styrker er avvæpnet og ferdige for hjemsending til sitt eget land. Dette kan ta sin tid, men de allierte styrker vil trekkes tilbake så snart storparten av de tyske styrker kan sendes tilbake til Tyskland, og resten er under effektiv kontroll av norske væpnede styrker.

De allierte styrkers nærvær i Norge kan medføre visse vanskeligheter for den sivile befolkning hva gjelder innkvartering. Men det er nødvendig at de er tilstede på grunn av det store antall tyske tropper som finnes i Norge og for å beskytte sivilbefolkningen mot fortsatte plyndringer fra fiendens side.

Hvorledes kan hjelp ytes de allierte styrker?

Norske forbindelses-offiserer vil følge med de allierte styrker. Hvis det oppstår vanskeligheter av en eller annen art, så rett alle

henvendelser og klager til den norske forbindelses-offiseren.

✓ Enhver ordre fra offiserer i de allierte styrker eller fra de kongelige norske militære og sivile myndigheter må ubetinget adlydes.

Ingen nordmann må lenger opprettholde noen kontakt med de tyske tropper — som vil bli internert på bestemte steder i Norge.

Gå ikke selv til aksjon mot tyskerne. Alle krigsforbrytere vil bli straffet. Meld av til de norske myndigheter enhver forbrytelse begått av tyskerne eller av „nordmenn“ som samarbeider med tyskerne.

Ifall en avdeling tyskere eller quislinger fortsetter med væpnet motstand mot allierte eller norske styrker, så er det enhvers plikt å gi alle mulige opplysninger og all mulig hjelp til den allierte styrke som holder på med opprensingen.

Kom ikke i nærheten av militært område, leire, stillinger eller depoter. Det gjelder særlig leire og barakker hvor tyske tropper er samlet under alliert eller norsk militær myndighets kontroll.

Avvepningen av tyskerne vil skje under befal av allierte og norske militære sjefer.

Gjør ikke forsøk på å fjerne våpen, ammunisjon, utstyr eller forsyninger fra tyske lagre.

Det er forbudt for allierte soldater å kjøpe matvarer i noen norsk forretning, pens-

jonat, kafé og restaurant eller fra private hus. Alle sivile matlagre må spares for den sivile befolkning. *Tilby ikke mat av noe slag til troppene, hverken som gave eller for salg.*

Alkohol må ikke selges til de allierte soldater, inntil sjefen for de allierte tropper og de norske militære myndigheter gir bestemte kaféer og restauranter tillatelse til å selge alkohol.

Kjærligheten til fedrelandet, folkets sans for orden og disiplin vil i høy grad hjelpe de allierte og norske styrker til å opprette ordnete forhold — og til å hindre fortsatte tyske plyndringer.

DE FIENDTLIGE STYRKER I NORGE.

De væpnete tyske styrker og de sivile tyskere vil få ordre om å forlate de viktigste byene og forsvarsstillingene langs kysten for å bli samlet i visse tyske leire som finnes fra tidligere og som — såvidt mulig — vil ligge inne i landet. Denne forflytning kan ta endel tid på grunn av transportvanskeligheter.

Ingen må blande seg i disse forflytninger.

Ingen må røre tyskernes telefon- eller trådløse forbindelser, ellers vil de ikke bli i stand til å sende sine ordrer hurtig nok, og sammendragingen vil ta lenger tid enn nødvendig.

Kom ikke i nærheten av leire hvor tyskerne samles.

Visse tyske hovedkvarterer,

sykehus, depoter, havnearbeidere o.s.v. må bli hvor de er for å gjøre de allierte styrkers kontroll med tyskerne lettere.

La tyskerne på disse steder få være i fred.

Forsøk ikke å ødelegge eller flytte på fiendens utstyr eller forråd. Forsøk heller å beskytte disse sakene inntil de allierte styrker kommer tilstede. De alliertes oppgave kan ellers bli vanskeliggjort.

Kjøp ikke noe fra tyskerne. Driv ikke byttehandel med dem. Slike forretninger vil ikke bli godkjent av de allierte og norske myndigheter.

Visse tyske leire vil bli stående tomme. De allierte styrker vil få bruk for dem. Ødelegg derfor ikke disse leirene, og pass på at intet blir fjernet fra dem.

Bry dere ikke om tyskerne i det hele tatt. Visse tyske offiserer må reise endel omkring for å bringe videre ordre fra de allierte til de tyske enheter. Disse offiserer har fått ordre om å reise i bil, uten eskorte, og bilen skal være forsynt med et stort hvitt flagg. Innblanding i reiser av denne art vil ikke medføre annet enn at hjemsendingen av tyskerne blir forsinket.

Det finnes i Norge folk fra mange allierte nasjoner, krigsfanger, tvangsarbeidere o.s.v. Disse har fått ordre om å bli hvor de er, og den tyske krigsmakt har fått ordre om å sørge for deres kosthold. Hjelp til

med dette, om mulig, det kan ellers oppstå matmangel, både for dem for for den sivile befolkning.

ADVARSEL OM MINER OG ANDRE FARER.

Alminnelige retningslinjer:

Inntil allierte tropper kommer fram er det loyale norske politi ansvarlig for den alminnelige sikkerhet. Det skal hindre folk fra å komme i nærheten av minefelter, minefeller, eksplosive ladninger eller ueksploderte bomber. Grensen for det farlige område bestemmes av forholdene på stedet og av andre hensyn, alt etter lokalkjentes beste skjønn. Miner, ferdige sprengladninger og ueksploderte bomber som en vet finnes på Statsbanenes eiendommer, i havneanlegg, på postkontorer og telegrafkontorer, på elektrisitetsverkens eiendommer, på arealer som tilhører by- eller landkommuner må beskyttes av vedkommende foretakende, og politiet på stedet må underrettes om hvor slike miner, ferdige sprengladninger og ueksploderte bomber finnes.

Forskrifter for almenheten.

(a) Miner.

Gjerder, skilter og oppslag må ikke fjernes.

Gå ikke inn i minefelter eller på inngjerdet område hvor miner kan være nedgravd.

Den som har kjennskap til minefelter som ikke er inngjerdet, må øyeblikkelig melde av til det loyale politi eller til en av Hjemmefrontens ledere på stedet.

Forklar barna at de ikke må sparke til, ta opp eller leke med ukjente gjenstander som de finner på bakken.

(b) Ferdige sprengladninger.

Kom ikke selv bort i ladninger eller mekanismer, og pass på at heller ikke andre gjør det.

Meld av til det loyale politi eller til en av Hjemmefrontens ledere på stedet om hvor sprengladninger finnes.

(c) Minefeller.

Hvis noen har sett tyskerne montere minefeller eller mistenkelige gjenstander i bygninger eller minefelter, så meld av så snart som mulig til det loyale politi eller til en av Hjemmefrontens ledere på stedet.

Kom ikke i nærheten av minefeller eller mistenkelige gjenstander av noen art.

Forklar barna at de ikke må rive eller skjære over ledninger av noe slag, og at de ikke må plukke opp ukjente gjenstander eller gå inn i stillinger, hytter, lagerhus eller verksteder som har vært brukt av tyskerne.

(d) Ueksploderte bomber eller andre farer i krigs-zonen.

Hvis noen mistenker at ueksploderte projektiler finnes, så meld av til det loyale politi eller til en av Hjemmefrontens ledere

på stedet.

Gå ikke i nærheten av den mistenkelige gjenstanden.

Nekt barna å lete etter minnegjenstander (souvenirer).

FORSYNINGER.

Ifølge planer utarbeidet av den norske regjering i samarbeid med den britiske og den amerikanske regjering og med de allierte militære myndigheter, vil forsyninger bli brakt til landet. Hensynet til de militære krav og den mangel på skipsrom som gjør seg gjeldende verden over vil til å begynne med innskrenke omfanget av disse forsyninger.

De allierte styrker som kommer til Norge vil ha med seg de første, begrensede forsyninger til de største og viktigste norske havnebyer. Noe vil således bli brakt inn av de militære styrker samtidig med at disse kommer til landet, men den største del vil følge så snart en har skip og havneplass nok.

Første hjelpeforsyninger vil bestå av mat, ulltepper, sko, sår, medisiner og sanitærutstyr. I tillegg hertil vil det med de allierte styrker bringes inn bensin, parafin, diesellolje, kul, smøreolje, fiskeredskap, dyrlægeutstyr, redskap for telefon og telegraf.

Alle forsyninger vil bli fordelt av de norske regjeringsmyndigheter. Straks skipene har lagt til kai, vil forsyningene ble sendt ut så raskt som mulig gjennom de vanlige kanaler i hver havn

hvor forsyningene bringes inn, og deretter fordeles de over hele landet.

Rasjonering og priskontroll vil bli gjennomført helt effektivt, og ordnet gjennom de norske myndigheter som bemyndiges hertil.

All assistanse og alle opplysninger om forsyningssituasjonen, om lagre og om mangler, må bli gitt disse myndigheter da dette vil lette dem deres oppgave og vil gjøre det lettere å hjelpe dem som mest trenger det. Fra det øyeblikk befrielsen er kommet vil all svartebørshandel bli ansett som forrederi og straffes deretter.

SECURITY OG KONTRASPIONASJE.

Tyskerne har kapitulert, men det er mulig at enkelte væpnede grupper vil forsøke å gjøre motstand mot de allierte styrker. De må holdes i uvitenhet om de allierte styrkes størrelse og fordeling. Derfor: snakk IKKE om slike ting, eller liknende ting som ville kunne hjelpe tyskerne i å gjøre motstand.

De allierte styrker må sikre seg at tyskerne ikke lar det bli igjen spioner i Norge, hverken tyskere eller nordmenn som har stillet seg til disposisjon for tyskerne. De har forsøkt å la det bli igjen slike agenter i andre land som er befrikk. Slike agenter kan tenkes å ville forsøke å true de allierte styrkers sikkerhet ved spionasje eller sabotasje.

eller de kan gjemme seg under eller annen forklædning, inn-til de senere kan gjenoppta sin virksomhet rettet mot Norge, eller kanskje forsvinne til Tyskland. Det er avgjørende nødvendig å holde øye med og kontrollere alle medlemmer av den tyske etterretningstjeneste og det hemmelige politi. Skulle noen kjenne en eller annen som har opptrått for tyskerne og ligger i dekning — så må vedkommende straks melde det til nærmest allierte offiser eller loyale norske politimyndighet. Gi ham alle de faktiske opplysninger som foreligger og be ham straks melde det til nærmeste allierte myndighet for kontraspionasje. Men ikke bring videre rykter eller er kommet på annen- eller tredjehand og som ikke er bekreftet.

Hvis medlemmer av de organi-

STATSMINISTEREN: NÅ ER NORGES TID KOMMET.

Den dagen vi alle har sett fram til, er kommet. Tysklands militære makt er knust, for godt. Norge kom tidlig under nazistenes jernhel. Fem fimbulvintre har vårt folk måttet gjennomleve. Vi er blant de siste som får landet fritt tilbake.

Mangt og meget er blitt ødelagt eller skadefrosset i den lange natten som har ruget over vårt land. Men vi er blitt spart for et nytt felttog på norsk jord, med de herjinger fienden da

serte hjemmestyrker får vite at representanter for den tyske etterretningstjeneste eller det hemmelige politi forsøker å slippe unda, må slike folk hindres i dette, hvis det lar seg gjøre.

Andre nordmenn som kan ha samarbeidet med tyskerne vil bli tatt vare på av den norske regjerings myndigheter som vil sørge for at de kommer for retten.

Ødelegg ikke papirer som tilhører tyskerne, selv om det kunde være ønskelig å rense huset for alt som har stått i forbindelse med dem. Gjennom på slike papirer og meld av til nærmest allierte offiser eller loyale norske politimyndighet med oppgave over nøyaktig adresse slik at det nærmeste allierte hovedkvarter kan få vite hvor slike papirer finnes.

ville satt i verk, og med de ødeleggelser som krigsførselen ellers ville ført med seg.

Det er fristende å si på denne dag, at nå er vår tid kommet. Men vi sier ikke det. Vi sier: Nå er Norges tid kommet. Nå skal det norske folk igjen få styre og stelle som det ønsker i sitt eget land, og sammen skal vi igjen gjøre Norge til et godt land å bo i, bedre enn det noen gang har vært. Det kan ta tid før vi når så langt. Men det er

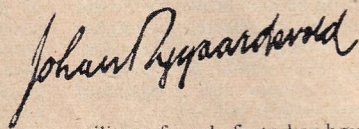
vårt mål, som vi alle ser fram til på denne dag.

De første oppgavene som nå foreligger vil være å få den norske siviladministrasjon i gang igjen i lovlige former straks dette er mulig. I samråd med Hjemmefrontens organer har regjeringen vedtatt de nødvendige overgangsbestemmelser. Hjemmefrontledelsen har også fått bestemte fullmakter til å sette i verk tiltak som situasjonen kan kreve.

I dagene som kommer er det viktigere enn noensinne at alle følger best mulig med i hva

som skjer. De som kan må lytte til norsk kringkasting, og fortsette med å skrive ned og spørre hva som der blir meddelt. Alle må bidra til å hindre spredning av ugrunnede rykter, som bare kan skade. Ingen må reise avsted fra hjem eller arbeidsplass, men fortsette som før. Roen og sindigheten hos det norske folk er vår garanti mot det kaos som det har vært motstanderes håp å skape.

Når det norske folk får Norge tilbake, vet vi at det vil handle under ansvar.

militære fase de facto har høyeste ansvar og myndighet i områder som berøres av operasjonene. Såsnart den militære situasjon tillater det vil den norske regjering overta det fulle ansvar for siviladministrasjonen.

Avtalene fastsetter de regler som skal gjelde for allierte væpnede styrker som kommer til Norge i forbindelse med frigjøringen. Med de begrensninger som nødvendiggjøres av militære hensyn er det lovlige norske myndigheter som skal styre og norsk lov og jurisdiksjon som vil gjelde.

Norske tjenestemenn vil følge

de allierte styrker og virke som mellomledd mellom disse og den norske sivilbefolkning. Representanter for regjeringen vil straks etter frigjøringen ta de første skritt til gjenoppretting av lovlig norsk administrasjon i landet.

Regjeringsmyndigheten

Stortinget bemyndiget den 9. april 1940 regjeringen til å varetta Rikets interesser og på Stortingets og regjeringens vegne å treffe de avgjørelser som måtte ansees påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og framtid. I henhold til dette vedtak har regjeringen i de forløpne år ledet Norges krigsinnsats og utarbeidet bestemmelser for gjenoppretting av lovlig administrasjon. I den utstrekning det ikke forelå hjemmel for nødvendige tiltak i gjeldende norsk lov, er bestemmelser gitt ved provisoriske anordninger.

Ved frigjøringen vil lovlig norsk siviladministrasjon straks begynne å virke. I den første tid vil dette skje ved at norske militære distriktskommandoer tar de nødvendige skritt, hjulpet av de representanter for regjeringsadministrasjon som følger med dem. Med fullmakt fra regjeringen vil sjefene for norske distriktskommandoer og avsnittskommandoer foreta oppnevnelser av midlertidige fylkesmenn. I fylker og kommuner vil opprettingen av den midler-

tidige administrasjon som skal virke i overgangstiden, deretter bli satt i verk av fylkesmennene. All nazistisk „nyordning" vil falle bort og bare den kriseadministrasjon som tjener det norske folks interesser i overgangstiden vil bli opprettholdt. En gjennomgripende utrensning av hele det offentlige administrasjonsapparat vil finne sted. Landssvikere eller andre uverdige vil ikke bli tålt.

Kongen og regjeringen vil komme til landet straks den militære situasjon gjør det mulig. Inntil så kan skje vil en delegasjon av befullmektigede regjeringsmedlemmer representere regjeringen, sammen med forsvarssjefen, kronprins Olav.

Nedenfor gis veiledning om tiltak av almen interesse innen for de forskjellige administrasjonsområder. Ytterligere veiledning vil bli gitt etterhvert gjennom presse, kringkasting og på annen måte. Alle bli sette seg inn i bestemmelsene, slik at de kan medvirke til at overgangen til fredelige forhold kan skje så planmessig og hurtig som mulig.

RIKSPOLITIET.

Grunnlaget for vårt rikspolitiet for okkupasjonen var lov om politiet av 13. mars 1936. I de enkelte politidistrikter hadde politimestrene ledelsen av politiarbeidet, og disse var direkte underordnet Justis- og Politi-

NORSK STYRE OG JURISDIKSJON I BEFRIDDE OMRÅDER

Den 16. mai 1944 avsluttet den norske regjering likelydende avtaler med Storbritannia, U.S.A. og Sovjetunionen angående siviladministrasjonen i frigjorte norske områder. Avtalene inneholder praktiske bestemmelser av midlertidig art og tar sikte på å lette gjennomføringen av de militære oppgaver i Norge.

I avtalene regner man med at den militære situasjon vil gjøre det nødvendig at de allierte militære sjefer under den første

departementet. Ved siden av det ordinære distriktpoliti etablerte politiloven et eget utrykningspoliti som var en mobil politistyrke med en utrykningssjef som leder direkte underordnet departementet.

Utrykningspolitiet kunne etter departementets bestemmelse arbeide uavhengig av distriktsgrensene, idet dets oppgave var å opprettholde ro og orden den de ordinære politistyrker ikke strakk til.

Ved provisorisk anordning av 26. februar 1943 om midlertidig tillegg til politiloven av 1936 er det bestemt at „så lenge Norge er i krig og i så lang tid deretter som Kongen bestemmer, skal ledelsen av rikets politi ligge hos en rikspolisjef som hører direkte under Justisdepartementet. Rikspolisjefen ansettes og avskjediges av Kongen . . .” I henhold til denne anordning er der utferdiget en kgl. resolusjon om instruks for rikspolisjefen hvorefter denne er politimestrenes overordnede i alle faglige spørsmål. Han har også ledelsen av Utrykningspolitiet.

Politiloven av 1936 er dog fremdeles hovedgrunnlaget for politioordningen. De tilleggsbestemmelser som er gitt har vært nødvendiggjort av de forhold som krigen og okkupasjonen har skapt, og der er sørget for den nødvendige lovhjælp for at opprydningen innen politiet og reetableringen av dette kan skje hurtig, men samtidig på betryg-

gende måte, at etterforskning i landssviksaker kan bli mest mulig effektiv og at politiet kan make de mange andre store oppgaver det vil få å løse fra første stund av.

For å sikre en ensartet gjennomføring av de særlige oppgaver som forestår har rikspolisjefen med departementets samtykke bestemt at politimestrene i visse politidistrikter midlertidig skal tillegges særlig myndighet i nabo-distriktene. Disse politimestre skal den første tid tjenestegjøre som distriktpolisjefer og skal som sådanne ha den overordnede ledelse av den ytre ordenstjeneste innen sine sambandskretser i den utstrekning det foregår eller er fare for uroligheter som krever innsats av større eller væpnede politistyrker, og som berører flere politidistrikter samtidig, eller som antas å nødvendiggjøre bruk av Utrykningspolitiet. Utenom sitt arbeid som politimester i sitt eget politidistrikt skal en distriktpolisjef også overvåke den opprydning som de andre politimestre i sambandskretsen er pålagt å foreta innen sine korps og at disse blir reorganisert, at der skaffes tilstrekkelig personell til pris- og rasjoneringspolitiet og til etterforskningen i landssviksaker, og at kurser blir satt i gang til opplæring av de nye politifolk osv.

Det sier seg selv at quislingmyndighetenes politordning ikke blir en dag eldre enn okku-

pasjonen. Av de politiorganer som forræderne har opprettet er det bare pris- og rasjoneringspolitiet som midlertidig vil bli opprettholdt.

Arbeidet med reorganiseringen av korpse ne vil sikkert by på store vansker, men alt er lagt til rette for å overvinne dem. I denne forbindelse kan nevnes at man i Sverige for tidligere politiembetsmenn og tjenestemenn og andre skikkede nordmenn har holdt kurser i politi-administrasjon, kriminaltjeneste og etterforskning. De utdannede tjenestemenn vil bli satt inn i tjeneste hvor behovet gjør det nødvendig. I Sverige er også satt opp og rekruttert blant nordmenn der det utrykningspoliti som er omtalt i det foregående, og dettes personell har fått en meget grundig utdannelse i politiarbeid og i våpenbruk.

For å møte de særlige krav som stilles til politiet for tilfelle av krigsoperasjoner, er det i en egen provisorisk anordning av 26. februar 1943 truffet regler om polititjenesten i Norge under krig. Under krigsoperasjoner vil nemlig politiets medvirkning være nødvendig for å lette gjennomføringen av militære tiltak og for å trygge sivilbefolkningen. Her kan nevnes at viktige sivile og militære anlegg må bevoktes, trafikkjentesten i nærheten av operasjonsområdet må holdes i orden, truede områder må evakueres, det sivile vern må

reetableres og holdes parat og settes inn under luftangrep, og en stor masse fremmede arbeidere og tidligere krigsfanger må holdes i ro.

Samtidig må der fra første stund av tas skritt for å få brakt under lås og lukke alle angivere, krigsforbrytere og større landssvikere, og etterforskning i landssviksaker må settes i gang så snart det på noen måte er mulig.

Ved den sistnevnte anordning er i det hele rikspolisjefen meddelt meget vide fullmakter. Han kan således endre gjeldende politivedtekter, bestemme møteforbud, forby salg av rusdrikk, treffe bestemmelser om legitimasjonstegn, reiseforbud, trafikkregulering m.v. Overtrudelse av hans bestemmelser straffes med bøter inntil 50.000 kr. eller med fengsel inntil 1 år eller begge deler.

Gjennomføringen av politioppgaver overfor sivilbefolkningen tilligger kun det norske rikspoliti. Det kan i denne forbindelse nevnes at norsk eller alliert militærpoliti eller krigspoliti som er tilsluttet de militære advelinger, utelukkende har sin myndighet ifølge militært kommandoforhold. Den slags politi er i grunnen intet annet enn militære spesialavdelinger og har normalt ingen politimyndighet overfor sivilbefolkningen.

De bestemmelser som er gitt og de tiltak som er gjort ved

samarbeid mellom regjeringen og Hjemmefronten har alle til formål å søke å bringe landet på best mulig måte gjennom den vanskelige tiden som forestår. Alle landsmenn må loyalt følge de bestemmelser som våre lovlige myndigheter gir, og alle må støtte opp om rikspolitiets bestrevelser for å beskytte borgernes rettsikkerhet og for å opprettholde ro og orden i landet. Først da er en sikret at forholdene under frigjøringen blir rettsstaten Norge verdig.

OPPRYDNINGEN I DEN OFFENTLIGE TJENESTE. *

Regjeringen har lagt sterk vekt på at det så å si samtidig med frigjøringen kan foretas en omfattende utrensking i den offentlige administrasjon — statens som kommunenes — av alle unasjonale elementer. I prov. anordning av 24. november 1944 og kgl. res. av 15. desember 1944 er det gitt bestemmelser som åpner adgang til en effektiv utrensking. De viktigste bestemmelsene — som stort sett er de samme for statens og kommunenes funksjonærer — kan gjengis slik:

Alle ansettelser, forfremmelse eller forflytninger innenfor den offentlige tjeneste, foretatt under okkupasjonen, er ugyldige. Vedkommende kan bare fortsette i sin stilling dersom ansettelsen m.v. blir midlertidig eller endelig

godkjent. Som minimumsvilkår for godkjenning kreves det at vedkommende nyter alminnelig tillit og at han har vist en fast nasjonal holdning under okkupasjonstiden.

Tjenestemenn, tilsatt før 8. april 1940, skal straks fjernes fra sine stillinger dersom det er skjellig grunn til å anta at de under okkupasjonen på straffbar måte, jfr. landssvikanordningen av 15. desember 1944, har vært medlem av eller søkt om eller samtykket i å bli medlem av N.S. eller organisasjoner knyttet til den eller at de har gjort seg skyldig i annet straffbart landsforrødersk forhold. Likeledes skal tjenestemenn som ikke har gjort seg skyldig i straffbart forhold som ovenfor nevnt, men som dog har opptrått såvidt unasjonalt at en må regne med at de vil bli fradømt eller avskjediget fra sin stilling, straks fjernes fra sine stillinger.

Offentlige tjenestemenn, ansatt før 8. april 1940, og som er satt ut av stilling under okkupasjonen i strid med gjeldende regler om oppsigelse, avskjed, suspensjon, forflytning m.v., har krav på å bli gjeninnsatt i sine stillinger med mindre annet blir bestemt eller de har gjort seg skyldig i slikt landsforrødersk forhold som medfører tap av stillingen.

OPPGJØRET MED LANDSSVIKERNE.

De norske borgere som har

brutt sin troskapsplikt mot sitt land, i første rekke medlemmer av N.S. og andre nazistiske organisasjoner, men også folk som ellers har gått fienden til hønne, har sveket sitt land og kalles derfor landssvikere. Uten hensyn til om vedkommende er erklært nazist, er selvsagt en angiver landssviker, men også enhver person som har skaffet seg utilbørlig økonomisk vinning ved ervervsvirksomhet til fordel for fienden eller som på utilbørlig måte har deltatt i ervervsmessig virksomhet til fordel for ham (f.eks. hvis den ervervsdrivende selv har innledet forbindelsen med fienden) blir å straffe som landssviker. Landssviker er også den som har forrådt sitt land ved overtredelse av den alminnelige straffelovs bestemmelser om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet eller mot statsforfatningen, og det samme gjelder den som har forbrutt seg mot den militære straffelovs krigsartikler. Han har gjort seg skyldig i krigsforræderi.

Straffebestemmelser om landssvik.

Hovedbestemmelsene om straff for landssvik har vi i de bestemmelser i den alminnelige borgerlig straffelov og den militære straffelov som er nevnt ovenfor. Særlig omfattende er §§ 86 og 98 i den førstnevnte lov. Den som

bærer våpen mot Norge, eller som under en krig, hvori Norge deltar, yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker Norges eller noen med Norge forbunden stats stridsvevne, kan straffes med døden og minstestrafen for landssvik av den art er etter straffeloven 3 års frihetsstraff. Den som søker å bevirke eller medvirke til at rikets statsforfatning ved ulovlige midler forandres, straffes etter straffeloven med fra 5 til 20 års hefte. Slik som bestemmelsene er formet blir f.eks. den minste straff som kan idømmes for medlemskap i N.S. 3 års frihetsstraff, og selv den som bare har vært medlem en kort tid og som kanskje etter utmeldelsen har opptrådt loyalt, måtte en straffe så strengt. De to straffelovers bestemmelser passer bra når det gjelder de store landssvikere, og de blir å behandle med full strenghet. Småforræderne — de menige medlemmer av N.S. o.l. — forutsettes derimot å få sitt oppgjør etter bestemmelsene i en provisorisk anordning av 15. desember 1944 om tillegg til straffelovgivningen om forræderi (*landssvikanordningen*). Etter denne anordning kan der for forbrytelser som omhandlet i innledningen til denne utredning anvendes straff på inntil 3 års fengsel eller tvangsarbeid, bøter, tillitstap, begrenset rettighetstap og forbud mot opphold i bestemte områder. Om den nye straff som landssvikanordningen

innfører, nemlig *tap av almen tillit* er i korthet å bemerke at denne straff kan fastsettes for bestandig eller for et bestemt antall år, dog minst 10 år. Den som er fradømt almen tillit, taper sin stemmerett og offentlig stilling han har og adgangen til å få sådan i framtiden. Videre taper han retten til stillinger eller erverv som en må ha handelsbrev, bevilning eller annen offentlig autorisasjon eller godkjenning til. Han taper også retten til å inneha ledende stillinger eller tillitsverv i selskaper og sammenlutninger og til å eie eller erverve fast eiendom, skip, aksjer eller andeler og enhver rett som det må konsesjon til å erverve. Under formildende omstendigheter kan der idømmes *bergrenset rettighetstap*, hvilket vil si at domfelte frakjennes visse, men ikke alle, av de rettigheter som er nevnt overfor. Fradømmelsen skal skje for 10 år for så vidt angår retten til å stemme i offentlige anliggender, til å gjøre tjeneste i krigsmakten og til å inneha offentlig tjeneste, men for kortere tid, dog for minst 5 år, hvis det gjelder noen av de øvrige rettigheter som kan fradømmes en landssvikere. Det sier seg selv at den som dømmes som forræder etter den alminnelige eller militære straffelov også fradømmes almen tillit. Når det gjelder landssvikere som dømmes etter landssvikanordningen, skal i *almimelighet* tillitstap eller be-

grenset rettighetstap idømmes ved siden av bøter, og så skal *alltid* skje når fengsel eller tvangsarbeid fastsettes. Ved dom på fengsel eller tvangsarbeid i minst 6 måneder er det ikke adgang til å begrense rettighetstapet. Da skal alltid fullt tillitstap fastsettes. Tillitstap og begrenset rettighetstap kan også anvendes som hovedstraff.

Økonomisk ansvar.

Landssvikanordningen inn fører også effektive regler om erstatning og inndragning, slik at ingen landssvikere kommer unna oppgjøret med formuen i behold for ikke å snakke om vinning som han har ervervet ved sin virksomhet. Likeledes er der satt noe for adgangen til å snike bom unna ved formuesoverføring til andre eller ved liknende fantestreker.

De som etter 8. april 1940 på straffbar måte har vært medlemmer av noen nazistisk organisasjon svarer en for alle og alle for en for all den skade organisasjonen har voldt ved medvirkning til rettsstridig styre av landet. Det vil dreie seg om en skade som langt overstiger det organisasjonen og medlemmene tilsammen eier.

Også den som på annen måte har voldt økonomisk skade ved overtredelse av landssvikanordningen, er selvsagt erstatningspliktig.

Der er også fastsatt vidt-

gående regler om inndragning både av formue tilhørende nazistiske organisasjoner og individuelle landssvikere. Enhver som straffes for landssvik, får samtidig inndradd enhver inntekt, formuesfordel eller annen økonomisk vinning som er ervervet ved det straffbare forhold, og inndragning kan også skje hos den som har mottatt utbytte av f.eks. et selskaps ervervsvirksomhet når denne har vært drevet i strid med landssvikanordningens straffebestemmelser. Inndragning kan også ellers skje når landssvikanordningens straffebestemmelser er overtrådt selv om vedkommende ikke blir tiltalt eller idømt straff for sin overtredelse, ja selv om han ikke kan tiltales og dømmes for den straffbar handling, f.eks. fordi han er utilregnelig.

Erstatningsdirektoratet.

ledes av en direktør og et råd. Dets oppgave er å oppspore og beslaglegger verdier som kan tjene til dekning av bøter eller erstatningsansvar for landssvik eller som kan inndras etter landssvikanordningen, og å forvalte det som således kommer inn. Videre skal det føre saker om inndragning, erstatning, omstøtelse m.v. forsåvidt saken ikke behandles av påtalemyndigheten.

Rettergangen i landssviksaker.

Den 16. februar 1945 ble i statsråd vedtatt provisorisk anordning

om rettergang i landssviksaker. Etter anordningen skal først og fremst behandles saker som reises etter landssvikanordningen, tjenestemannsanordningen og saker om straff etter de bestemmelser i de to straffelover som er omhandlet i det foregående. Men også saker mot krigsforbryterne skal behandles etter denne anordning, altså saker mot fiendtlige borgere eller andre utlendinger som har stått i fiendens tjeneste eller har hørt under ham når disse har overtrådt straffebud som rammer handlinger foretatt under krigen.

Anordningen omfatter med andre ord alle de saker om straff eller erstatning m.v. som har spesiell tilknytning til krigen og okkupasjonstiden, hvis ikke saken etter de vedtatte detaljerte regler skal behandles ved militær rett.

Ved anordningen er der gjort de endringer i den gjeldende straffeprosesslov som må anses nødvendig for å få et hurtig og effektivt oppgjør med krigsforbrytere og landssvikere og alle dem som utilbørlig har utnyttet okkupasjonstiden til å skaffe seg økonomisk vinning ved arbeid for eller annen forbindelse med fienden. Man har hele tiden holdt for øye at så langt det er mulig skal det bygges på det bestående rettsapparat og søke det effektivisert i nødvendig utstrekning. I samsvar hermed er der ikke etablert noen egen påtalemyndig-

et for disse saker. Riksadvokaten og statsadvokaten beslutter og talsaker, altså også for handlinger begått av embetsmenn som sådanne. Aktes der nedlagt påstand om høyere straff enn 10 års frihetsstraff skal tiltale reises ved beslutning av riksadvokaten selv. Det samme gjelder ved saker av særlig stor almen interesse. Kan ikke riksadvokatens avgjørelse uten skade innhentes, har dog statsadvokaten alltid adgang til å reise tiltale.

Politiet er gitt adgang til å utferdige forelegg i alle saker uten omsyn til om det gjelder forbrytelse eller forseelser og å fremme sak for retten hvis forelegg ikke blir vedtatt. I slike saker kan politiet også begjære fornyet behandling og erklære anke og kjæremål. Når straffen antas å burde være bøter, inndragning, tillitstap eller begrenset rettighetstap, oppholdsforbud eller flere av disse straffer, kan denne fastsettes ved forelegg, og overordnet påtalemyndighet kan omgjøre et forelegg selv om det er vedtatt.

Beslag og ransakning kan skje uten rettens beslutning, men beslaget skal snarest forelegges retten til endelig avgjørelse om opprettholdelsen. En mistenkt kan pågripes uten videre, men han skal da innen 14 dager framstilles for retten til avsigelse av fengslingskjennelse. Videre er vitner og sakkyndige pålagt samme plikt til å forklare seg

for påtalemyndighetens tjenestemenn som for retten, og en siktet, som ellers ikke har noen forklaringsplikt, er pliktig til å forklare seg om sine økonomiske forhold.

Det er de vanlige domstoler som skal behandle disse saker, men for å påskynde behandlingen er det bestemt av Kongen at dommere ved herreds- eller byrett innen bestemte distrikter skal oppnevne det nødvendige antall til å behandle saker som fremmes etter anordningen og som hører under herreds- og byrett. I saker hvor forelegg har vært utferdiget, er det unødvendig med domsmenn.

I disse saker har man ikke opprettholdt juryen ved lagmannsrettene, som i stedet blir å sette med 3 juridiske dommere og 4 legdommere. Derved får legdommerne innflytelse også på straffeutmålingen, og det er av særlig betydning her hvor dødsstraff og en rekke andre nye straffer kan komme på tale. Til fellende avgjørelse i skyldsspørsmål kreves minst 5 stemmer, og det samme gjelder vedtak om anvendelse av dødsstraff.

I disse lagmannsrettssaker er det unødvendig med rettslig forundersøkelse, og der er gitt utvidet adgang til opplusing av rettslige så vel som utenrettslige forklaringer og erklæringer. Domsmenn og lagrettemenn tas av de vanlige utvalg, men selvsagt bare blant personer som nyter

alminnelig tillit og som har vist en fast nasjonal holdning.

Adgang til å få en sak som har vært behandlet av herreds- eller byrett inn for lagmannsrett, er meget begrenset.

BEHANDLING AV FIENDTLIG EIENDOM.

Ved en provisorisk anordning av 9. mars 1945, er det også gitt regler om behandling av fiendtlig eiendom. I h.t. bestemmelser i denne anordning skal det snarest mulig etter frigjøringen opprettes et midlertidig Direktorat til behandling av slik eiendom. Inntil direktoratet kan tre i virksomhet kan uoppsettelige avgjørelser treffes av fylkesmannen eller den han gir fullmakt. Begrepet fiende er i denne anordning definert slik at det avgjørende blir tysk statsborgerrett eller tilknytning til tysk statsområde.

Etter anordningen skal følgende formuesverdier komme inn under direktoratets forvaltning når de tilhører fienden: fast eiendom, løssøre, verdipapierer og betalingsmidler som befinner seg i frigjorte områder, aksjer og andeler i norske foretak, fordringer på skyldnere som har bopel eller fast opphold i frigjorte områder, patent-, mønster- og varemerkerettigheter, og dessuten rettigheter vedkommende formuesverdier som nevnt.

Krigsmateriell og annen eiendom som har vært brukt til eller

er innrettet for militære formål kommer ikke inn under direktoratets forvaltning, medmindre det treffes annen bestemmelse av Forsvarsdepartementet eller den dette bemyndiger.

Etter anordningen er det forbudt for person i frigjort område som eier eller rår over fiendtlig eiendom å avhende, behefte, forbruke eller på annen måte forføre over denne slik at den forkommer eller forringes i verdi, men direktoratet kan gjøre unntak fra dette forbud.

Direktoratet for fiendtlig eiendom inntreter uten videre i eiernes eller rettighetshavernes rett til vedkommende fiendtlig eiendom som omfattes av rådighetsforbudet og kan ta ethvert skritt som anses påkrevd for å sikre eller bevare denne.

Enhver som skylder penger eller annen ytelse til fienden eller som eier, besitter, oppbevarer, rår over eller fører tilsyn med fiendtlig eiendom, plikter å anmelde dette til direktoratet på den måte og innen den frist som direktoratet fastsetter.

Forbud mot forbindelse med fienden.

Ved en annen provisorisk anordning av 9. mars 1945 er det for frigjorte norske områder gitt forbud mot å sette seg i forbindelse med fienden eller foreta handling som er egnet til å skaffe fienden materiell eller

finanssiell fordel. I denne forbindelse omfatter begrepet fiende alle personer som har bopel eller fast opphold på tysk område eller område som er besatt av den tyske krigsmakt.

Kontrakter med økonomisk formål som før frigjøringen ble inngått med den tyske stat eller personer som har bopel eller fast opphold i Tyskland bortfaller ved frigjøringen, medmindre direktoratet for fiendtlig eiendom velger å tre inn i dem.

DET FORELØPIGE KOMMUNALE STYRE I NORGE.

Det autoritære styre som okkupasjonsmyndighetene har påtvunget kommunene, vil ikke bli tålt en dag etter frigjøringen og det vil bli sørget for en øyeblikkelig utrensning av alle unasjonale elementer blant kommunenes tillits- og tjenestemenn. Videre vil det bli sørget for at alminnelige kommunevalg vil bli holdt over hele landet så snart som mulig. Regjeringen har truffet omfattende forberedelser for å legge alt til rette for et snarlig valg.

I mellomtiden må det opprettes midlertidige kommunale styre både i fylkeskommunene, herreds- og bykommunene. Regler om dette er gitt i prov. anordning av 5. mars 1943 (kommunalanordningen) og kgl. res. av 24. mars 1944 (kommunalinstruksen).

I den aller første tiden etter frigjøringen har regjeringen etter

nøye overveielser og etter samråd med hjemmefrontledelsen funnet å måtte etablere *oppnevnte kommunestyre*. Men disse skal — så snart forholdene tillater det — avløses av kommunestyre som *velges* av, men ikke nødvendigvis blant de gamle kommunestyremedlemmer fra perioden 1938-40. Men selv når det gjelder de første, oppnevnte kommunestyre, har regjeringen forsøkt å bygge dem opp slik at de i størst mulig utstrekning skal kunne gi uttrykk for *folkeviljen*. Og for både de oppnevnte og de valgte midlertidige kommunestyre gjelder det at de bare kan treffe avgjørelser i saker som ikke uten skade kan utstå.

I store trekk vil ordningen i overgangstiden bli følgende:

Så snart et område er frigjort, oppnevner regjeringen en *fylkesmann*. Han har — i den korte tiden som vil gå inntil de midlertidige kommunestyre blir etablert — rett til selv eller ved fullmektig å foreta de kommunale disposisjoner som ikke uten skade kan utstå. Fylkesmannen utnevner et midlertidig *fylkesutvalg*, bestående av ham selv og minst to andre medlemmer, som må være bostatt i fylket, fylle vilkårene for å utøve statsborgerlig stemmerett, nyte alminnelig tillit og ha vist en fast nasjonal holdning under okkupasjonen. Fylkesutvalget oppnevner midlertidige *ordførere*, som igjen oppnevner et midler-

tidig kommunestyre. Oppnevningen skal godkjennes av fylkesutvalget.

Det midlertidige kommunestyret skal ha *samme antall medlemmer som siste, lovlige formannskap og sammensetningen skal såvidt mulig ha samme karakter som kommunestyret 1938-40*. Både ordførerne og kommunestyremedlemmene skal være bosatt i kommunen og forøvrig oppfylle de samme vilkårene som medlemmer av fylkesutvalget.

De oppnevnte ordførere skal midlertidig gjøre tjeneste som *fylkesting*.

For alle de her nevnte kommunale organer gjelder det at de bare kan treffe avgjørelser i saker som ikke uten skade kan utstå. Alle avgjørelser av kollegiale forsamlinger treffes selvfølgelig ved *avstemning* etter nærmere angitte regler i kommunelovene.

Etter hvert som forholdene tillater det — tidspunktet herfor fastsettes av Kongen — skal fylkesmannen med 14 dagers varsel kalle inn for hver kommune i fylket medlemmene av det kommunestyret som var i funksjon i perioden 1938-40 til et møte til *valg av midlertidig formannskap*. Når dette valg er foretatt og godkjent av fylkesmannen, innkaller han formennene til *valg* av ordfører og varaordfører. Senere skal ordførerne innkalles til fylkesting for å velge fylkesutvalg. Disse kommunale

organer skal erstatte de forfallende og fungere inntil valg kan holdes. Men også de kan bare treffe avgjørelser i sak som ikke uten skade kan utstå.

OKKUPASJONSLOVGIVNINGEN.

Når Norge igjen er fritt er det nødvendig at det fra første stund er helt på det rene hva som er gjeldende rett i landet. I de fem år okkupasjonen har vart har den fiendtlige okkupasjonsmakt gitt en lang rekke bestemmelser av lovgivningsmessig innhold: Det har vært bestemmelser gitt dels av de tyske militære myndigheter, dels av den tyske sivile administrasjon; men den langt overveiende del av den såkalte „okkupasjonslovgivning“ er bestemmelser som quislingregjeringen med tyskernes samtykke har gitt.

Etter Haagreglene har en fiendtlig okkupasjonsmakt både rett og plikt til å treffe de forholdsregler som er nødvendige for å „gjenopprette og sikre den offentlige orden og det offentlige liv“, men som vi alle vet har okkupasjonsmakten i Norge ikke holdt seg innenfor denne ramme. En vesentlig del av det svulmende lovstoff som tyskerne og forrederne i disse år har påst ut over det norske folk, er grove folkerettslige krenkelser mot det norske rettssamfunn — med sikte på dels å nazifisere landet, dels å fremme andre folkerettsstridige

tiltak fra okkupasjonsmaktens side.

Det er klart at alle bestemmelser som er gitt under okkupasjonen må renses ut av vårt lovstoff og ikke opprettholdes en dag lenger enn absolutt nødvendig. Rettslig sett er saken klar. Ved frigjøringen av landet bortfaller samtlige de bestemmelser av lovgivningsmessig karakter som er gitt under okkupasjonen, med mindre de uttrykkelig blir opprettholdt av de lovlige statsmyndigheter. Det gjelder uansett bestemmelsens innhold, og selv om det er en bestemmelse okkupasjonsmakten etter folkeretten har rett til å gi. Dersom intet annet fastsettes vil således i og med frigjøringen gjeldende lov i landet utelukkende være den lovgivning som gjaldt pr. 9. april 1940. Dette er også den *hovedregel* vi må følge og som er lagt til grunn i den provisoriske anordning om okkupasjonslovgivningen som regjeringen har vedtatt den 26. januar 1945. Men på grunn av den lange tid som er gått og den utvikling og faktiske endring av livsforholdene som på grunn av krigen og okkupasjonen nødvendigvis har måttet skje, kan en ikke helt ut og kritikkfritt som unntakelsesfri regel med en gang gå tilbake til lovgivningen pr. 9. april 1940.

For det første er en rekke nye midlertidige lovbestemmelser nødvendige for å møte den ekstra-

ordinære og vanskelige situasjon som vil foreligge når lovlig styre igjen skal etableres i landet etter fem års okkupasjon og forrederstyre. Det er med sikte her på regjeringen har forberedt en rekke viktige provisoriske anordninger både på det strafferettslige og sivilrettslige område. Men etter så mange års okkupasjon hvor livet har måttet gå sin gang, er det ikke å unngå at det utenfor det område som kan dekkes av disse nye lovbestemmelsene, er kommet til mange nye bestemmelser på samfunnslivets forskjellige områder som ikke kan falle bort med ett slag uten at det vil medføre administrativt og forvaltningmessig kaos. Også disse okkupasjonsbestemmelser må fjernes, men utrensningen må nødvendigvis ta noen tid for at gjennomgåelsen kan skje og nye nødvendige bestemmelser kan utferdiges av de lovlige myndigheter. Dette gjelder den del av okkupasjonslovgivningen som er av *saklig* art, forberedt og utarbeidet av loyale tjenestemenn i administrasjonen for på beste måte å møte den aktuelle situasjon. Eksempelvis kan her nevnes mange av de bestemmelser som i sin tid ble gitt av Administrasjonsrådet som så det som sin eneste oppgave å varetta den norske befolkningens interesser i en nødsituasjon. Videre har vi en rekke rent tekniske bestemmelser som er gitt under okkupasjonen, om forsyning og rasjonering, trygd

og pensjonering, helsetiltak bygningsforskrifter, fredningsbestemmelser o.s.v. I den utstrekning det ikke her samtidig med frigjøringen kan gis nye bestemmelser av de lovlige statsmyndigheter — og det er på grunn av stoffets mengde og uoversiktighet ikke mulig — er det ingen annen utvei enn å la disse bestemmelser gjelde en overgangstid inntil alt kan gjennomgås og utrenses samtidig med at nødvendige bestemmelser gitt av de lovlige statsmyndigheter settes i stedet.

Det er disse hovedsynspunkter som er lagt til grunn i den vedtatte provisoriske anordning om okkupasjonslovgivningen som er et resultat av arbeid hjemme og ute. Anordningen sier at følgende bestemmelser faller bort med engang okkupasjonen opphører: Bestemmelser som har hatt til formål å tjene okkupasjonsmaktens interesser eller må anses som ledd i Nasjonal Samlings forsøk på å nazifisere landet eller ellers må anses som utslag av maktmisbruk fra okkupasjonsmyndighetenes eller deres hjelperes side; ennvidere bestemmelser som er i strid med Grunnloven, eller som går ut på å fastsette straff eller inndragning.

Nazistiske og andre mislige bestemmelser skal altså ikke ha gyldighet en dag etter frigjøringen.

Spørsmålet om gyldigheten og

rettsvirkningen av alt det som har funnet sted i okkupasjonstiden, vil bli ordnet ved særskilte forskrifter. Det er Kongen eller den han bemyndiger som når det oppstår spørsmål om det, skal avgjøre om en bestemmelse gitt under okkupasjonen er nazistisk, utslag av maktmisbruk, etc. Dette er nødvendig for å oppnå hurtige og ensartede avgjørelser. Det vil imidlertid kun bli rent unnatagelsesvis at slike spørsmål oppstår etter frigjøringen. Hovedparten av det nazistiske lovstoff er nemlig blitt utrensket før — eller blir utrensket umiddelbart etter — frigjøringen. Lister over slike bestemmelser omfattende ca. 500 nazistiske såkalte „lover“ som bortfaller, er allerede satt opp. Listen vil bli kunngjort umiddelbart ved frigjøringen av landet.

Det sier seg selv at alle *tyske* bestemmelser faller bort. Som eksempel på *grunnlovsstridige* bestemmelser kan nevnes de tallrike dekretene om nazifisering av yrker, foreninger og stiftelser, om avskjedigelse eller forflytning av offentlige tjenestemenn, om innskrenkning av trykke- og pressefrihet o.s.v. Det sier også seg selv at ingen etter frigjøringen kan „dømmes til straff eller inndragning i henhold til straffer eller inndragningsbestemmelser gitt av okkupasjonsmyndighetene eller deres hjelperes.“

Som nevnt vil en del av

okkupasjonslovgivningen som ikke går inn under de 3 forannevnte grupper *foreløpig bli stående ved makt*, medmindre annet er eller blir bestemt av Kongen eller den han bemyndiger. Det er forutsetningen at arbeidet med å rense ut dette lovstoff skal pågå med all mulig kraft. Men det er ikke mulig å gjennomføre dette før etter at Norge er fritt. Imidlertid sies det uttrykkelig i anordningen at alt sådant okkupasjonsstoff skal være renset ut og bortfalt senest et år etter at hele Norge er frigjort. En ikke ubetydelig del av slike bestemmelser er allerede avløst av nye bestemmelser som er gitt av regjeringen under krigen.

Ved den anordning som er gitt og som vil være av grunnleggende betydning når det norske rettssamfunn igjen er fritt, er til godesett de to hovedformål som ligger bak: For det første at alle de bestemmelsene som vi med en fellesbetegnelse kaller „okkupasjonslovgivningen,“ radikalt og hurtigst mulig skal renses ut av vårt lovstoff. For det annet at det i og med frigjøringen av landet skal være helt på det rene hvilke gjeldende lovbestemmelser vi har — hvilket er en nødvendig betingelse for en ordnet og fast rettspleie og administrasjon.

MAT, SKO OG KLAER.

Det norske folk slapp heldigvis en slik periode av hungersnød

som f.eks. det greske og hollandske folk måtte gå igjennom. Men matvaresituasjonen har i de siste årene vært altfor små, noe som har gitt seg utslag i øket sykkelighet. Å øke matforsyningene til Norge snarest mulig er derfor utvilsomt den viktigste positive oppgave en står overfor etter frigjøringen. Dette har en vært på det rene med i lang tid, og de norske myndigheter utenfor landets grenser har derfor lenge før frigjøringen skjedd, selvsagt gjort hva de kunne for å forberede løningen av denne oppgave.

En må imidlertid være klar over at denne langvarige, materialødeliggende krig også på mange måter har ødelagt grunnlaget for matvareproduksjonen. Det er umiddelbart innlysende at i de deler av verden som i disse år har vært krigsskueplass, er produksjonen enten helt innstilt, eller den er i bestefall bare en brøkdel av hva den var tidligere. Og i andre deler av verden er antallet av produsenter betydelig mindre enn normalt p.g.a. innkallinger til militærtjeneste. På den annen side er behovene øket sterkt. Mange distrikter som før krigen var selvforsynt eller endog hadde overskudd, er nå avsvidd eller ødelagt, og det er nødvendig å tilføre befolkningen der matvarer. Til dette kommer at en soldat har større behov for mat enn en sivil. Når det da står millioner under fanene, er det lett å forstå et det må bli mindre som står til

disposisjon for de sivile.

Heldigvis er det likevel en rekke varer som en kan få forholdsvis rimelige mengder av. Dette gjelder for eksempel en så viktig vare som korn. På den annen side er det en utbredt mangel på melkeprodukter, fett, kjøtt og til dels sukker.

For skotøy og klær er situasjonen meget vanskelig. De store hærer som er blitt utrustet, har krevd millioner av par sko, støvler og uniformer. Det rår derfor over alt en utbredt mangel først og fremst på lær, men også på tekstilvarer. For tekstilvarer er mangelen særlig stor når det gjelder varer, idet mangelen på transportmidler og arbeidskraft har forhindret full utnyttelse av de råstoffer som ull og bomull, som har vært forhånden i visse oversjøiske land.

Men selv om en kan få kjøpt varen, er dessverre ikke alle vanskeligheter overvunnet. Da står en overfor det problem som ksnkskje er det aller vanskeligste, nemlig transporten fra de tildels fjerntliggende langringsplasser hjem til Norge. Her er det først og fremst krigføringen som spiller inn. Riktignok er verdenstonnasjen øket under krigen, men kravene på tonnasje er øket langt sterkere. Der skal transporteres soldater, skyts, ammunisjon, tanks, biler, matvarer osv. osv. En behøver bare å tenke på de lange avstander i Stillehavet for å forstå hvilke enorme tonnasje-

mengder som er nødvendige. En kan derfor ikke vente noen vesentlig bedring i transport-situasjonen før også krigen i Stillehavet er over. Norge kan selvsagt vente at det blir tatt hensyn til den betydningsfulle rolle som den norske handelsflåte og de norske sjøfolk har spilt under krigen, og de norske myndigheter har arbeidet med varetagelsen av de norske interesser her fra første stund. Vi kan imidlertid ikke kreve at Norge skal få stilt til disposisjon all den tonnasje som er nødvendig for å få fraktet til landet med en gang alle de varer vi kunne ønske oss. De forente nasjoner har sammen ført denne krigen. Dette samhold må ikke sprenges straks seiren vunnet. Det er da det skal vise seg om vi også sammen kan vinne freden. Derfor er det nødvendig at hensyn blir tatt til levestandarden skal heves så noenlunde samtidig i alle de land som har vært okkupert under krigen.

Selv om det er mange vanskeligheter både når det gjelder kjøp av varer og transporten av dem, kan vi imidlertid være trygge for at vi vil få vår rimelige del av dem, noe som skulle føre til en jven og sikker heving av levestandarden i løpet av forholdsvis få måneder.

BRENSELSITUASJONEN.

Våre allierte er klar over at vi her nord trenger hardere til *kull*

og koks enn i Europa forøvrig. Situasjonen er imidlertid ikke særlig lys. I korthet er den følgende:

Polen som før krigen dekket 18 prosent av vår import, vil ha sterkt redusert produksjon. Sojetunionen har fått ødenagt en mengde av sine kullfelter, og de polske gruvene vil derfor først og fremst måtte dekke Sovjetunions behov. Kullfeltene i Tyskland er for en stor del ødelagt, og utbedringen av disse og de ennå vanskelige transportforhold i landet, gjør at vi neppe kan regne med leveringer derfra i den første tid. Storbritannia sørget for 70 prosent av vårt kullbehov før krigen. Det beste av landets kull er gått med i krigsproduksjonen og til forsyning av de forskjellige krigsteatre. Dessuten er sendt betraktelige mengder til Frankrike for at dette lands krigsmaskineri skulle begynne å virke hurtig. Storbritannia har derfor store vansker med å tilfredsstille våre mest beskjedne krav. Grubene på Svalbard er under krigen blitt ødelagte både av de allierte og av tyskerne. En del nytt maskineri er innkjøpt, og vi kan håpe på en delvis igangsetting av produksjonen forholdsvis snart. Men kullevering vil først kunne finne sted i 1946, og også da bare med små kvanta. U.S.A. er den eneste sikre leverandør vi kan regne med i den første tid. Landet har en svær produksjon,

men også et uhyre behov å dekke. Det er istand til å eksportere kull, men alt avhenger av om tilstrekkelig tonnasje kan skaffes. De tap som Norges handelsflåte har lidt under krigen har i første rekke gått ut over våre 3-4000 tonns kullskip. — Dette er altså et nokså mørkt bilde. Men vi kan regne med våre alliertes støtte, og det som kan avsees av kull og koks, vil bli sendt oss.

Olje og bensin. Det viktigste hjelpestoff under krigen har vært mineraolje, som har gått foran alt annet. Forbruket har vært enormt, og det åpne spørsmål er ennå: Hvor meget vil de militære fortsatt trenge? Det er derfor særlig vanskelig å ha noen oversikt over olje- og bensinsituasjonen. Likevel har Norge fått tilsagn om at landet skal få relativt rikelige forsyninger, under to forutsetninger. For det første at vi kan skaffe de skip som trenges til transporten, dernest at vi er i stand til å ta imot, lagre og distribuere varene. På samme betingelser vil det bli sendt oss den parafin vi har behov for til husbruk. Stillingen for mineraolje er derfor adskillig lysere enn for kull og koks.

Ved, knott og trekull. Så lenge vi ikke kan regne med tilstrekkelige forsyninger av koks, må vi basere oss på at ved i uforminskert grad må brukes til fyring i hjemmene, i hvert fall den første vinteren. Vi vil også fortsatt

en tid være henvist til å bruke generatorbilene vi har i landet, selv om deres verdi er liten etter fem års nedslitende kjøring. Bensindrevne biler vil etterhvert innsettes, men ennå en tid vil landet ha behov for knott og trekull til bil- og traktorgeneratorer.

Gjenreisningen.

Minst like viktig som innførselen av de mest påtrengende forbruksvarer blir det å få landets egen produksjon igang igjen, så fort råd er og i det størst mulige omfang. Det gjelder både produksjonen av forbruksvarer og av råvarer, maskiner og andre produksjonsmidler, som enten gjennom anvendelse i landet selv eller gjennom eksport kan bidra til å gjenreise folkets levestandard og skape full beskjeftigelse og sunde levevilkår. For dette formålet vil gjenoppbyggingen både av *transportmidlene*, av *selvproduksjonsapparatet* og av *boligene* alle være like viktige.

Allerede i den første tid etter okkupasjonens opphør vil man derfor ved siden av mat, klær og sko søke importert råmaterialer og halvfabrikata for landets eget produksjonsapparat slik som f.eks. bomull, ull og stål. Videre vil det bli innført kull, bensin, dieselolje, smøreolje o.s.v. Landbruket må få inn de gjødningsstoffer vi ikke kan produsere hjemme, som fosfat

og kali, og også traktorer og landbruksmaskiner. Industrien må både for driften og for gjenoppbyggingen få erstatning og reservedeler for utslitte eller nedslitte maskiner og også forskjellige ferdigprodukter.

Krigen har gått ganske særlig hårdt ut over vår fiskeflåte, som må bringes på fote igjen ved nybygginger, og da selvsagt med moderne båter. Like viktig blir det å få gjenoppbygget våre anlegg for fisketilvirkning etter ødeleggelsene nordpå.

Gjenreisningen av handelsflåten blir en viktig sak som omtales i et eget avsnitt.

De øvrige transportmidler, jernbanene, veiene og ganske særlig bilmateriellet, har vært utsatt for en sterk nedslitning og betydelige ødeleggelser under krigen. Det gjenstår her et omfattende gjenoppbyggingsarbeid. Vi må importere f. eks. biler i betydelige mengder. Så store som kravene er på alle kanter, vil det imidlertid på dette som på alle andre områder være nødvendig å begrense seg til slikt materiell som er helt nødvendig for de viktigste transporter.

Enhver gjenreiseing av våre produksjons- og transportmidler må skje slik at vi samtidig så vidt mulig moderniserer bedriftene. Mange av våre bedrifter trengte modernisering allerede før krigen, og under fem okkupasjonsår er nå i stedet de gamle

forelegg ytterligere nedslitt og foreldet. Gjenreisningen vil derfor i mange tilfelle måtte skje ved ombygning, undertiden ved bygging av helt nye anlegg i stedet for de gamle.

I den første tid kan vi i høyere grad enn ellers bli nødt til å importere maskiner for denne gjenreising av produksjons- og transportmidlene, men overalt hvor det er økonomisk forsvarlig, må vi søke selv å produsere maskineriet. Våre importbehov blir i alle tilfeller store.

Det blir av den aller største betydning ikke bare å få produksjonen hurtigst mulig opp innen vår hjemmeindustri, men også å få opp produksjonen av våre eksportvarer. Også ute i verden er der store behov som skal dekkes og bare ved at vi igjen kommer inn på markedene med vår eksport, vil vi i den kommende tid bli istand til å betale for importen av de varer som vi ikke rimelig kan produsere selv, men som er nødvendige for å få landet bygget opp igjen.

I en særstilling står gjenoppbyggingen av våre boliger. Medregnet Finnmark finnes det i hele landet omlag 80.000 mennesker som har fått sine hjem ødelagt. Hertil kommer at det har vært liten adgang til å få bygget nye hus under okkupasjonen. En regner med at bygging av nye hus for omkring 120.000 mennesker har måttet utstå. Endelig har en måttet

sette tilside en stor del av reparasjonsarbeidene på boligene i disse fem år. Flere års arbeid ligger således foran oss før vi kan komme tilbake til førkrigstidens boligstandard.

Vi kan gå ut fra at vi har den arbeidskraften som trenges til alle disse gjenreisingsarbeider. Det vanskeligste kan bli å få materialer til det. Før regnet vi alltid med at vi hadde rikelig med trevirke, men idag blir det knapt fordi vår egen produksjon er gått tilbake, og det tar tid å få nytt virke frem. Sement, kalk og murstein kan vi selv produsere i den utstrekning vi får kull utenfra, men kull-situasjonen er vanskelig. Knapt kan det også bli med redskaper og arbeidsmaskiner av enhver art.

Det gjelder under disse forhold ganske særlig å ta vare på alt det som tyskerne etterlater seg av materialer, redskaper og maskiner. Det må ikke ligge som herreløst gods og forkomme. Den enkelte kan heller ikke ta det til seg, men må overlate det til de rette folk for at det skal kunne bli brukt på den beste måte til felles nytte for samfundet.

Det er derfor en plikt for enhver å bistå myndighetene med å samle inn slike materialer og redskaper. Den som vet om noe som ligger og „flyter“ må melde av til lensmannen eller politiet som da vil gi beskjed om hva en skal gjøre. Gjelder det materialer som kan ta skade

ved å ligge ubeskyttet, må enhver gjøre sitt beste for straks å sikre det uten å avvente beskjed først.

Jo hurtigere man får den fullstendige oversikt over det en på denne måte kan berge og jo mere man berger, dess snarere og bedre kan en komme igang med gjenoppbyggingen.

SVARTEBØRS

Umiddelbart etter frigjøringen vil det ikke bli nok av alle varer i Norge. Rasjoneringen må derfor fortsette. Formålet med rasjoneringen blir å sørge for at de varer som det er mangel på blir fordelt så vidt mulig likelig, etter en vurdering av behovene, uten hensyn til om vedkommende er rik eller fattig. Så lenge forsyningene er utilstrekkelige, vil rasjoneringen føre til at ingen kan få sine behov dekket fullt ut, men til gjengjeld er det heller ikke noen som blir satt utenfor idet alle vil være sikret sin rimelige andel.

Svartebørshandelen bryter denne likelige fordelingen og gir mere til dem som gjennom rikelige pengemidler eller personlige forbindelser kan sikre seg særlige forsyninger, med den følge at der blir tilsvarende mindre å fordele på dem som ikke har slike særlige muligheter. Alle må derfor være klar over at det å kjøpe på svartebørs er en forbrytelse mot hele det norske folk. Hver kilo som

blir solgt på svartebørsen, betyr en kilo mindre til fordeling på hele befolkningen. Jo mer det selges på svartebørs, jo mindre blir rasjonene. Svartebørs er derfor å likestille med grovt tveri. I virkeligheten er det enda verre fordi det her dreier seg om varer som alle må ha for å kunne leve.

Myndighetene vil gjøre alt for å hindre den ulovlige omsetning av rasjonerte varer: men for at dette skal kunne lykkes, må den ha støtte fra hele folket. La derfor parolen være: Svartebørs-handleren er et slytedyr på samfunnet. Ingen hederlig nordmann omgås ham. Svartebørs er en unasjonal handling og må straffes i samsvar med dette. Svartebørs er en forbrytelse som enhver har plikt til å hindre.

Ved at vi bidrar til en felles og likelig fordeling av de begrensede forsyninger som foreligger, vil vi ikke bare unngå fordeling og overgrep. Vi vil også bidra til at disse begrensede varemengder får den best mulige utnyttelse og til å styrke det fellesskap som skal gjøre det mulig for oss på kortest mulig tid å skaffe flere og tilstrekkelige forsyninger til alle.

ARBEIDSLIVET.

I og med frigjøringen vil et stort antall arbeidere måtte føres over fra tysk krigsproduksjon og tyske anleggs- og byggearbeider

norsk fredsproduksjon. Denne omstillingsprosess vil stille myndighetene og næringslivet overfor store vanskeligheter. Til å gjennomføre de reguleringer av arbeidsmarkedet som vil måtte gjøres i overgangstiden, skal det opprettes et midlertidig Arbeidsdirektorat. Under direktoratet skal det opprettes fylkesarbeidsnemnder og kommunale arbeidsløshetsnemnder.

Forten å forestå arbeidsformidlingen skal direktoratet håndheve bestemmelser om midlertidig forbud mot driftsstans og driftsinnskrenkning, holde oversikt over arbeidskraft og arbeidsmuligheter og sette fram forslag til igangsetting av arbeidskapende tiltak.

Da Forsynings- og beskjeftigelsesproblemen vil ha nær tilknytning til hverandre særlig i den første tiden, og av praktiske grunner, vil begge disse saker sortere under Forsynings- og Gjenreisingsdepartementet.

I den vanskelige overgangstiden gjelder det å skape ro i arbeidslivet. Norsk Arbeidsgiverforening og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon er derfor blitt enige om visse bestemmelser som tar sikte på å sikre arbeidsfreden. Kongelig resolusjon av 10. november 1944 fastslår at alle tariffavtaler som gjaldt den 9. april 1940 skal gjeninnføres. Arbeidsgiverforeningen og Landsorganisasjonen har i henhold til denne resolusjon

fastsatte nye satser for dyrtidstilleggene. Samme resolusjon inneholder en bestemmelse om at arbeidere som under okkupasjonen er blitt oppsagt fra private bedrifter, har forrett ved gjeninntagelse. De to hovedorganisasjoner og medisinaldirektøren har videre bestemt at visse grupper av arbeidere skal legeundersøkes, idet den tiden vi nå går imøte med flytning av store grupper fanger, arbeidere og andre vil by på særlig risiko for epidemier. Det er til slutt fastsatt nye satser for arbeidsløshetsstrydgen, slik at støtte i form av dagpenger går opp, og ukepremiene går ned.

Med de store gjenreisingsoppgavene landet står overfor blir full og effektiv beskjeftigelse av alle arbeidskrefter et hovedmål, og alle de panene som er lagt tar sikte på å nå dette målet, med mest mulig hensyn til de enkeltes interesser i den vanskelige omstillingen fra krig til fred.

PENGESEDLER OG MYNT, SKATT OG TOLLVESEN.

De pengesedler, skillemyntsedler og skillemynt som nå er i omløp i Norge er fortsatt gyldig betalingsmiddel på samme måte som før. I medhold av prov. anordning av 30. juni 1944 og kgl. resolusjon av 10. november 1944, vil det bli satt i omløp nye norske pengesedler, skillemynt-

sedler og skillemynt som skal gjelde på like fot med de sedler, skillemyntsedler og skillemynt som nå er i omløp i Norge. Sedlene, skillemyntsedlene og, skillemynten vil bli satt i omløp av Norges Bank, norske militære og sivile myndigheter og allierte myndigheter for å dekke nødvendige kontantbehov. De vil bare bli brukt i den utstrekning en ikke har til rådighet tilstrekkelige mengder av de sedler, skillemyntsedler og skillemynt som nå er i omløp.

De regler og pålegg som er gitt i Norge under okkupasjonen med hensyn til bank- og pengevesen, skatt- og tollvesen, avgifter o.s.v., opprettholdes inntil annerledes blir bestemt av Kongen eller den han bemyndiger. I medhold av den nevnte prov. anordning av 30. juni 1944 har Finansdepartementet gitt bestemmelser som fastsetter visse begrensninger i adgangen til uttak av bankene, disponering av gitte kreditter og ytelse av nye utlån. Disse regler står stort sett i overensstemmelse med dem som Administrasjonsrådet fastsatte i 1940. Prinsippet er at penger skal kunne fås utbetalt til bedriftsutgifter, lønninger, råstoffer, avgifter o.s.v. og i sin alminnelighet til virksomhet som de militære myndigheter eller forsyningsmyndighetene anser nødvendige eller ønskelige.

I medhold av prov. anordning

av 10. november 1944 er det bestemt at all omsetning av utenlandsk valuta skal foregå gjennom Norges Bank og dens avdelinger eller annen av Finansdepartementet godkjent bank. Finansdepartementet har fastsatt en vekslingskurs på 20 kr pr. pund sterling og 4.96 pr. U.S. dollar.

PRISREGULERINGEN OPPRETHOLDES.

Ved prov. anordning om pris-kontroll i befrierte norske områder av 3. september 1943 er det fastsatt at de bestemmelser som gjelder i det okkuperte Norge m.h.t. prisregulering og håndhevelse av prisbestemmelser, opprettholdes inntil videre i den utstrekning ikke annet er bestemt. På samme måte opprettholdes kontrollen med priser på faste eiendommer, begrensning av dividender, tantiemer og direktjonshonorater og husleireguleringen.

Ved kgl. resolusjon av 15. desember 1944 er det fastsatt midlertidig lønnsregulering for offentlige tjenestemenn og vernepliktige i frigjorte områder av Norge. Reguleringstilleggene er så vidt mulig fastsatt slik, at de gir tilsvarende grupper av tjenestemenn en kompensasjon industriarbeiderne oppnår etter den overenskomst som er inngått mellom Arbeidernes Faglige

ANVISNING AV OFFENTLIGE UTGIFTER.

Ved kgl. resolusjon av 15. desember 1944 er det bestemt at i tiden inntil regjeringsdelegasjonen er etablert i Norge, har distriktskommandosjefen anvisningsmyndighet for sivile statsutgifter. Etter at fylkesmann er oppnevnt overgår anvisningsmyndigheten for sivile utgifter til ham. Anvisningsmyndigheten for militære utgifter tilligger distriktskommandosjefen. (Militære distriktskommandosjefer vil få sete i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.)

DEN NORSKE KIRKE.

Den ordinære og lovlige organisasjons- og administrasjonsform for den norske kirken vil bli etablert så snart norske myndigheter igjen overtar styret i landet. Alle kirkelige embets- og tjenestemenn som enten har vært medlemmer av N.S. eller annen nazistisk organisasjon, eller ved sitt forhold til okkupasjonsmyndighetene eller deres hjelpere har vist seg uverdige til sin stilling, vil straks bli fjernet fra sine stillinger. Det samme er tilfelle med alle de ikke-teologer som er blitt ordinert etter de særskilte quislingbestemmelser.

De avsatte prester overtar straks sine embeter.

Under arbeidet med denne oppryddingen vil det bli etablert det mest intime samarbeid mellom statsmyndighetene og dem som under okkupasjonen har hatt ledelsen av Den norske kirke. Det er truffet forberedelser til at dette samarbeid kan skje i organiserte former.

Forbindelsen mellom stat og kirke, som under okkupasjonen ble opphevet ved prestenes tilslutning til Kirkens Grunn og ved at de nedla sine embeter våren 1942, vil bli gjenopprettet på det grunnlag som eksisterte den 9. april 1940.

GJENOPPRETTING AV LOVLIGE FORHOLD I SKOLENE.

Ved en provisorisk anordning og to kongelige resolusjoner av 9. mars 1945 er det trukket opp retningslinjer for gjenopprettingen av lovlige forhold i de forskjellige skolearter og i deres administrasjon. Bestemmelsene gjelder alle de skoler som sorterer under Kirke- og Undervisningsdepartementet, både de offentlige og de kommunale, samt for de private som mottar bidrag fra stat eller kommune eller som står under tilsyn av offentlig myndighet. Likeså omfatter bestemmelsene Universitetet og de av rikets høyskoler og andre offentlige undervisningsanstalter som hører under nevnte departement.

Formålet med bestemmelsene er hurtigst mulig å bringe skolene

og de øvrige undervisningsanstalter i normal gjenge.

De folkevalgte institusjoner skolestyret og fylkesskolestyret skal hurtigst mulig gjenopprettes. Valget skjer på den måte som loven foreskriver. Fylkesmannen sammen med fylkesutvalget velger det midlertidige fylkesskolestyre, og så snart det midlertidige kommunale styre er organisert, velges skolestyret i de enkelte kommuner.

Som medlemmer av fylkesskolestyrene og skolestyrene skal fortrinnsvis velges personer som innehadde disse ombud før 9. april 1940, hvis det ikke er noe å si på deres forhold under okkupasjonen.

Forstanderskapet for de offentlige høyere almennskoler skal straks oppnevnes når det midlertidige kommunale styre er etablert. Vedkommende fylkesmann oppnevner inntil videre departementets representant.

Lærerpersonalets representanter til skolestyret og forstanderskapet for høyere skoler velges på ordinær måte så snart utrensningen innen lærerpersonalet er fullført.

Alle de av Quisling-myndighetene oppnevnte fylkesskolestyret, forstanderskap, skolestyret og tilsynsutvalg skal fratre straks. De er ansvarlig for at arkiv m.v. overleveres til de lovlige myndigheter straks og i ubeskadiget stand.

Kirke- og Undervisnings-

departementet eller den som representerer dette, vil sørge for at det hurtigst mulig oppnevnes skoledirektører i alle distrikter, og likeledes undervisningsråd for de høyere skoler, lærerskoleråd og yrkesopplæringsråd. Alle utnevnelser er midlertidige unntatt de tilfeller hvor de tidligere skoledirektører trår inn i sine embeter igjen. For oppnevninger til de forskjellige råd gjelder samme forutsetning som nevnt foran for valg av skolestyre m.v.

Ved kgl. resolusjon er Kirke- og Undervisningsdepartementet eller den dette departement gir fullmakt — gitt bemyndigelse til, forsåvidt de heromhandlede skoler og undervisningsanstalter angår, å treffe avgjørelse om midlertidig fjerning av lærere og andre tjenestemenn.

Alle lærere og andre tjenestemenn som har vært medlemmer av N.S. eller på annen måte har opptrått mot norske interesser under okkupasjonstiden, skal fjernes straks. Avgjørelsen treffes: for folkeskolen, framhaldsskolen og arbeidsskolen: av skolestyret, for de høyere skoler: av forstanderskapet,

for fylkesskolene, folkehøgskolene og ungdomsskolene: av fylkesskolestyret, for yrkesskolene: av forstanderskapet, for alle andre skoler og undervisningsanstalter: av departementet.

Om alle fjerninger skal det

skje melding til påtalemyndigheten samt til skoledirektørene eller departementet.

Alle som fjernes fra sine stillinger er under straffansvar forpliktet til å overlevere til sin nærmeste foresatte arkiv o.l. som de i stillings medfør har hatt ansvar for.

Lærere og tjenestemenn som er blitt fjernet fra sine stillinger av tyskerne eller quislingene, skal overta dem igjen. Det samme gjelder dem som har gått fra sine stillinger på grunn av politisk forfølgelse eller av samvittighetsgrunner, eller som har reist ut av landet av samme grunn. De skal sende melding til nærmeste overordnede myndighet og til departementet straks de har overtatt sine stillinger igjen.

Departementet har fått fullmakt til å gi reglement for de høyere almenkoler og for lærerskolene, og kan også gi dispensasjoner fra enkelte bestemmelser i lovene om folkeskolen og i lov om høyere almenkoler, for så vidt angår skoletid, elevtall i klassen, fagkrets o.l. i den utstrekning det er nødvendig for å unngå forstyrrelser i løpende skole- og budsjettår.

NORGES NYE KRIGSMAKT.

Konprins Olav sa nylig i en tale at „ett frit land krever et sterkt forsvar til vern om sin frihet.“

I sin 17. mai-tale 1944 sa

forsvarsminister Oskar Torp:

„Etter at landet er fritt igjen, må vi holde vårt militærvæsen oppe og skape en krigsmakt med det hovedformål å kunne forsvare Norges jord. De første støyer må vi ta selv, og er vi forberedt på det vil den første støyen forhåpentlig aldri komme. Vårt forsvar må bygges opp med henblikk på å kunne avverge et lynangrep — det må organiseres med lynforsvar for øye. I praksis forutsetter dette mulighet for øyeblikkelig mobilisering og oppsetning av avdelinger. Dette forutsetter desentraliserte depoter med våpen og utstyr spredt over hele landet. Det krever fremfor alt trening av soldater slik at de folk som må iilden hvis ulykken er ute, er fagfolk og spesialister. En passende øvelses tid for soldater, for bare å nevne en enkelt forsvarsgren, har av fagfolk vært anslått til omkring 1 år. Det er et tungt løft, men muligens er det den pris vi må betale for fred. Og krigen har utløst i folket vårt evnen til å stå sammen.“

EN FRI NORSK PRESSE.

Behovet for en sannhetssøkende, uavhengig og velorientert dagspresse har sikkert aldri vært større i vårt land enn det er nettopp nå. De lovlige norske regjeringsmyndigheter har sett det slik at alt burde gjøres for å få den norske dagspresse i gang igjen under frie former fra et

tidligst mulig tidspunkt under frigjøringen. Man har også på dette område samrådd seg med Hjemmefrontens ledelse, og det har vært full enighet om de retningslinjer som skulle følges for den bistand det eventuelt måtte bli nødvendig å gi, og som pressen selv uttalte ønsket om å få.

Regjeringen har prinsipielt sett det slik at *fleste* mulig norske aviser må søke å komme ut *hurtigst* mulig når frie forhold er opprettet. Unntatt fra denne hovedregelen vil bare de avisforetagere være som selv har kompromittert seg: de vil bli behandlet som andre som har gått fiendens ærender eller beriket seg under okkupasjonen. Det vil trolig måtte bli visse begrensninger i formatene på grunn av papirsituasjonen i byen og distriktet iallfall inntil de værste innenlandske transportvansker er over, og det vil bli en rådgivende pressekontroll av rent militær karakter så lenge det er nødvendig. Men ellers vil det ingen restriksjoner være. Det frie ord skal igjen ha sin fulle rett i Norge. Regjeringen har håpet at det vil vise seg mulig for avisene i det fleste byer og distrikter i landet å komme ut igjen på kort varsel, om de har vært stanset — hvilket jo gjelder for flertallet av de norske dagsaviser vi hadde før krigen kom.

Hvis imidlertid fiendens herjinger eller krigshandlinger under frigjøringen fører med seg at

avstrykkerier eller annet materiell blir ødelagt — slik som i Finnmark — har en håpet at alle gode krefter vil samarbeide om de nødvendige midlertidige løsninger som da til for å sikre at aviser kan komme ut. Mange avtaler om gjensidig bistand aviser i mellom ble inngått allerede under okkupasjonen, for at ikke de avisforetakene skulle bli rammet som nettopp gjennom sin gode nasjonale holdning ble stoppet av tyskerne eller quislingene. Under slike forhold vil okkupasjonstidens gode solidaritetsånd kunne fortsettes gjennom teknisk samkjøring de forskjellige aviser imellom, eller andre former for samvirke man måtte bli enige om. I nødsfall bør rene fellesaviser kunne utgis for kortere tidsrom. Under ingen omstendighet vil det være noen rettferdig eller demokratisk ordning om de aviser som er kommet ut under okkupasjonen mere eller mindre med nazimyndighetenes samtykke, skal få noe fortsatt faktisk monopol på avisutgivelse, fordi disse aviser kanskje vil være de eneste som selv har papir og materiell nok, eller tilstrekkelig teknisk mannskap på plassen. Det vil neppe publikum tillate heller.

Viser det seg helt umulig for noen slags aviser å komme i gang, vil det inntil andre ordninger kan treffes bli utgitt ved offentlig foranstaltning felt-trykte meddelelsesblad med alle viktige nyheter og meldinger. Ikke

minst i selve frigjøringsperioden gjelder det jo om at alle er allsidigst mulig orientert, både for sin egen del og for på enhver måte å kunne medvirke til at de mange aktuelle problemer blir løst på beste måte.

På mange steder vil det være ønskelig at de som er vant til å nedskrive kringkastingsnyhetene fra London, fortsetter med det. Og ved frigjøringen av bare enkelte strøk av landet har det vært forutsatt at man ordnet med lokale opptakssentra for kringkastings- og morse-nyheter utenfra, til bruk for den form av avisdrift som det lykkes å få i gang.

Med befrielsestroppene følger det ellers norske pressefolk, hvis oppgave det er å yte den bistand som er mulig og som ønskes på stedet. En del teknisk materiell til avisdrift vil også komme ved første forsyningsleilighet. *Papir* vil det imidlertid være vanskelig å skaffe inn utenfra.

Annens bistand som den norske presse måtte ønske fra myninghetens side vil bli gitt så langt det er mulig. Forutsetningen er imidlertid uttrykkelig at slik bistand *ønskes* — den norske regjering akter ikke på noen måte å lede eller på annen måte dirigere den frie nyhetsformidling og meningsutveksling. Så snart Oslo er befridd, vil avisenes fellesselskap A S Norsk Telegrambyrå begynne sin normale virksomhet der, rensket for all

okkupasjonstidens nazifisering, og på ny bli den norske presses hovedkilde for innen- og utenlandsk nyhetsstoff.

I den første vanskelige tiden vil *Norsk Rikskringkasting* fra London fortsatt være den beste kilde for god orientering. Det vil kunne ta tid før det norske kringkastingsnettet hjemme er gjenreist og betryggende utrensket, og i mellomtiden vil derfor de norske sendingene utenfra vedbli å være det allemannseie de har vært under hele kristiden og nå uten at noen kan bli anklaget for „ulovlig“ lytting.

DEN MILITÆRE PRESSEKONTROLL.

Den militære pressekontroll er et ledd i frigjøringsarbeidet i Norge. I ly av den beskyttelse som pressekontrollen søker å gi de norske og allierte tropper mot følgene av en uforsiktig og farlig omgang med det militære nyhetsstoff, får den norske presse det frie ord tilbake. Ingen aviser vil bli sensurert før de trykkes. De skal ha full frihet til å hevde sine meninger om krigens gang, om de politiske forhold, eller om hva som helst de måtte ønske å ha en mening om. Men redaktørene vil — akkurat som under loven om forsvarshemmeligheter i Norge før krigen — bli trukket til ansvar hvis de offentliggjør noe i sin avis som skader vår eller

våre alliertes krigsinnsats, eller utsetter nordmenn eller våre allierte i felt eller i fangenskap for unødige fare.

Det er en naturlig forutsetning for den vennskapelige overenskomst som er truffet med Den allierte overkommando, at pressen legger godviljen til for å skape et godt forhold mellom den norske befolkningen og allierte stridskrefter. Pressekontrollen vil ikke diktere avisene hva de skal skrive eller ikke skal skrive. Dens oppgave er å bidra til å skape et intimt og tillitsfullt samarbeid mellom de øverste militære myndigheter og avisene. Derfor stiller den seg til redaktørenes disposisjon med råd og veiledning så ikke den nasjonale frigjøringskamp skal bli skadet ved at militære sikkerhetshensyn krenkes. Det forutsettes lojalitet og godvilje fra alle sider. Men vi vet også at vi kan regne med den, for det som her kreves er bare den samme disiplin i kampen for landet som enhver god nordmann må vise. Den frihet våre aviser får til gjengjeld, er den først grying av dag for et fritt folk.

NORGES HANDELSFLÅTE

Ved provisoriske anordninger om rekvisisjonering av skip og skipsbygningkontrakter av 22. april, 1940, 18. mai 1940 samt 30. juni 1944 ble handelsflåten

rekvisisjonert av staten. Rekvisisjoneringen av handelsflåten fant sted dels fordi flåten trengtes til landets forsyninger i den første tid, dels fordi skipene ikke fritt kunne anløpe nøytrale havner så lenge de som rådet over dem befant seg i fiendens makt og kunne tvinges til å gripe inn og gjøre eierens rådighetsrett gjeldende, dels fordi det i og for seg var en nødvendig forutsetning for at flåten skulle kunne seile og gjøre nytte.

Den første provisoriske anordning av 22. april 1940 omfatter ikke alle skip og ble avløst av en mere omfattende provisorisk anordning av 18. mai 1940. Det er bruksretten til skipene som staten har overtatt i henhold til disse anordninger. Der åpnes også adgang for skipsfartsdirektøren til, på statens vegne, å overta eiendomsretten til de rekvisisjonerte skip, samt til å rekvisjonere skip under bygning og nybygningkontrakter. Den siste adgang er benyttet forsåvidt angår de norske skipsbygningkontrakter i Sverige som staten har rekvisisjonert og som er fullført for norsk regning. Det dreier seg om ca. 300.000 t.dw.

Ved provisorisk anordning av 30. juni 1944 er skipsfartsdepartementet bemyndiget til å rekvisjonere norske skip som ikke allerede er overtatt av staten til bruk eller eie i medhold av provisorisk anordning av 18.

mar 1940.

Gjenoppbygning av handelsflåten kommer først på listen blant Norges skipsfartsspørsmål. Vi kommer ut av krigen med omtrent halvparten av den flåte vi hadde da krigen brøt ut. De skipene vi vil ha tilbake, er blitt fem år eldre og slitet på skipene har i krigsårene vært langt større enn normalt. Så vi vil rene omtrent 3 mill. bruttotonn — kanskje mere — for å dekke tapene, den „opp-samlede foreldelse“ under krigen og den løpende foreldelse i gjenreisningstiden.

Det er livsviktig for Norge at flåten blir gjenreist raskt. I de siste 10 år før krigen ble omtrent 10 prosent av den norske nasjonalinntekt tjent av skipsfartsnæringen. Frakttinntektene betalte 30 prosent av landets import. Norge kan ganske enkelt ikke opprettholde en rimelig levestandard uten å ha en stor handelsflåte. Flåten må ikke bare gjenreises i kvantitet men også i kvalitet. Spesialskip og kvalitetsskip vil der være mangel på. Så vi må bygge. Men byggeomkostningene er steget raskt i løpet av krigen. I Storbritannia er de fordoblet, og de ser ikke ut til å ville falle vesentlig med det første.

Ut over at regjeringen har overtatt og fullført de norske nybygningskontraktene i Sverige, har det vært liten adgang til

fornyelse av handelsflåten under krigen. I 1942 overtok regjeringen sammen med andre allierte en viss andel av de skip som var bygget i England i 1941. Norge overtok 13 skip på tilsammen 140.000 t.d.w. Dessuten kjøpte man 6 gamle amerikanske båter. Det er også et hvalkokeri under bygning for norsk regning i England.

For å kunne gripe inn overfor mulige sammenbrudd i kysttrafikken i de befridde områder i Norge, har skipsfartsdepartementet tatt skritt til å få oppnevnt et Kystfartsutvalg som får til oppgave å sørge for at den tonnasjen som finnes til disposisjon for kysttrafikk blir riktig fordelt over de forskjellige distrikter og at ruter blir igangsatt der hvor det trengs. Rekvissjonsanordningen av 30. juni 1944 gir departementet den nødvendige adgang til å gripe inn på disse områder.

HANDELFLÅTENS FORTSATTE KRIGSINNSATS.

Forsyningssituasjonen i Norge vil i høy grad avhenge av krigsutviklingen ute i verden og av spørsmålet om skipstransporten.

Den 5. august 1944 inngikk den norske regjering en avtale med Belgia, England, Grekland, Holland, Canada, Polen og U.S.A. om skipsfarten* i tiden

inntil 6 måneder etter at krigen er slutt både i Europa og i Østen. Frankrike, India og Australia har senere sluttet seg til avtalen og det samme har også Sverige gjort. Så lenge denne avtalen varer skal alle disse lands handelsflåter benyttes til krigsførselen og for tilførsler til de befriede områder og De forente nasjoner i det hele og flåten skal fordeles av et utvalg som foreløpig består av representanter for 4 av de tilsluttede land, nemlig USA, England, Holland og Norge. Denne ordning skal tre ikraft så snart krigen er avsluttet i Europa og avtalen kalles gjerne populært UMA-avtalen.

Det er meningen at selve driften av skipene i denne perioden skal overlates til rederne med de begrensninger som følger av at staten har påtatt seg denne internasjonale forpliktelse.

I avtalen heter det forøvrig at skip som går i kystfart og i fart mellom nærliggende land ikke skal være gjenstand for regulering av eksekutivkomiteen, men bare undergitt en viss kontroll. Avtalen gir også de enkelte regjeringer adgang til å disponere sine egne skip for helt eller delvis å dekke viktig import. For den norske regjering vil det altså være noe å falle tilbake på dersom en kritisk situasjon skulle oppstå. Fra norsk side er det tatt forbehold om at avtalen etter Norges frigjøring må forelegges de norske

konstitusjonelle myndigheter til godkjennelse.

NORSKE FLYKTNINGER, EVAKUERTE, TIDLIGERE POLITISKE FANGER.

„Displaced persons“ og „refugees“ er ord som nå brukes i den internasjonale terminologi i en bestemt betydning, nemlig :

Displaced persons er sivilpersoner som på grunn av krigen befinner seg utenfor sitt eget lands grenser og som ønsker men er ute av stand til å vende hjem uten hjelp, eller skal sendes tilbake til fiendtlig eller tidligere fiendtlig område.

Refugees er sivilpersoner innenfor sitt eget lands grenser, som ønsker å vende hjem, men trenger hjelp for å gjøre det, og som er midlertidig hjemløse på grunn av militære operasjoner, eller på grunn av krigen befinner seg i noen avstand fra sitt hjem.

Etter disse definisjoner omfatter *displaced persons* og *refugees* hverken krigsfanger (av tysk eller annen fiendtlig nasjonalitet) eller befriede krigsfanger (av norsk eller alliert nasjonalitet). Over alt hvor britisk-amerikanske styrker rykker inn, blir det nemlig vedkommende ekspedisjonskorps som får det administrative ansvar for krigsfangene. Omsorgen for disse er altså en militær oppgave.

De *displaced persons* som

norske myndigheter i større eller mindre utstrekning må ta seg av, omfatter på den ene side nordmenn som på grunn av krigen oppholder seg utenfor riket, og på den andre siden sivile utlendinger i Norge. Nærmere bestemt dreier det seg om norske fanger i Tyskland (politiske fanger og krigsfanger), norske flyktninger i Sverige, nordmenn som på grunn av krigen oppholder seg i Storbritannia, U.S.A., Canada eller som er til sjøs, og nordmenn annet steds i utlandet. Dessuten utlendinger i Norge av dansk eller alliert nasjonalitet (inkluderende franskmenn, hollendere, belgiere, polakker m.fl.), og sivile tyskere i Norge.

Sovjetsamveldet ønsker at alle russere som blir befridd, skal behandles likt, uansett deres militære status, kjønn, m.v. Det mest praktiske er derfor at de allierte militære myndigheter tar ansvaret for samtlige russere i Norge ved frigjøringen.

I Norge fins det i dag en ganske betydelig gruppe *refugees*, nemlig de personer som tyskerne har tvangsevakuert fra Nordnorge. Inn under *refugee*-begrepet kommer også en stor del av de norske politiske fanger som er inne-sperrert i fengsler, konsentrasjons-leirer m.v. i Norge. Et alvorlig flyktningproblem kan melde seg i forbindelse med krigshandlinger i Norge og fiendens systematiske ødeleggelser ved militært tilbake-tog. Det kan også tenkes at en

del av de norske arbeidere som er blitt tvangsutskrevet til arbeid for tyskerne og til dels arbeider langt hjemmefra, også under en fredelig tysk kapitulasjon vil kunne fremtre som *refugees*.

Arbeidet for *displaced persons* (nordmenn i utlandet og sivile utlendinger i Norge) er tillagt Sosialdepartementets såkalte R-kontor. Det samme gjelder forskjellige grupper av *norske refugees*.

I frigjorte områder må staten særskilt ta seg av og hjelpe de nordmenn som på grunn av krigen befinner seg i noen avstand hjemmefra, og sørge for at de kommer hjem. Spørsmålet om hjemsendelsen henger nøye sammen med spørsmålet om gjenoppbygging. For utskrevne arbeidere som er så langt hjemmefra at staten må organisere hjemreisen, er det mest praktisk at arbeiderne blir på sine plasser inntil rette myndighet eventuelt treffer beslutning om at arbeidet skal stoppes. Arbeidsdirektoratet og dets lokale organer vil kunne organisere transport av arbeiderne enten til andre arbeids-plasser eller til hjemstedet.

Sosialdepartementet sørger for hjelp til og hjembringelse av følgende grupper av nordmenn som finnes i frigjorte områder: Flyktninger fra okkuperte områder hvor det foregår militære operasjoner, personer som ved tvang eller frivillig er blitt evakuert fra hjemstedet, politiske

fanger som blir befridd, andre som midlertidig er blitt hjemløse på grunn av militære operasjoner eller som på grunn av krigen befinner seg i noen avstand fra sitt hjem, forutsatt nødvendig hjelp og hjemsendelse ikke blir ordnet ved tiltak av andre myndigheter.

MEDISINALDIREKTORATETS OPPGAVER.

Det sivile medisinalvesen står prinsipielt i samme stilling som den øvrige norske sivile administrasjon, og dens overgang fra virksomhet under den tyske okkupasjon til virksomhet i de frigjorte områder (eller hele landet) under lovlige norske myndigheter vil finne sted etter de samme hovedtinger og i samme tempo.

Man må først og fremst bygge på den norske sivile medisinske administrasjon som finnes i Norge og som for den alt overveiende dels vedkommende har levert et utmerket og loyalt arbeid under okkupasjonen. Som kjent er det trukket opp bestemte regler for etablering av fylkesmenn og ordførere slik at det norske sivilstyre kan komme i gang på kort tid. Også det norske sivile medisinalvesen har et slikt administrativt nett over hele landet, representert i de enkelte fylker ved fylkeslegen, i byene ved stadsfysikus eller stadslegen, i landdistriktene ved distriktslegen.

Medisinaldirektoratets arbeids-

felt og myndighetsområde er under krigen midlertidig utvidet. Provisorisk anordning om leger, sykehus m.v. av 19. april 1940, gjennomfører full sivil mobilisering av alt medisinsk personell som ikke er mobilisert av de militære myndigheter, og en sterk midlertidig sentralisering av ledelsen av de sivile medisinske institusjoner. Disse sivile medisinske organer og institusjoner kommer under alle alternativer for frigjøring til å måtte danne kjernen i det medisinske og hygieniske arbeid i Norge.

Offentlige leger som er nazister eller av andre grunner må ansees utstakket, vil bli fjernet, og nye oppnevnt i deres sted.

Medisinaldirektøren vil under frigjøringen være representert i den norske regjeringsdelegasjon, samt i „Civil Affairs“-grenen av den militære øverstkommanderendes stab i Norge, foruten i de norske militære distriktskommandoer. De viktigste oppgaver medisinaldirektørens representanter i distriktskommandoene (senere som rådgivere hos fylkesmennene) vil få å løse, kan sammenfattes i følgende punkter: Forsyninger til sivilbefolkningen med legemidler, hospitalsutstyr m.v.; formidling til norske sivile medisinske instanser av de lover, forskrifter og instrukser som er utarbeidet av norske regjeringsmyndigheter i London; rådgivende virksomhet i forbindelse med etablering av

den norske sivile medisinske administrasjon, og med utskjalting av medisinsk personell på grunn av medlemskap i N.S. eller tvilsom nasjonal holdning; rådgivende virksomhet angående den medisinske og hygieniske varetagelse av „displaced persons“ og flyktninger; opprettelse av kontakt mellom den norske sivile medisinske administrasjon og de allierte „Civil Affairs“ organer; militære myndigheters rekvisisjon av norske sivile sykehus og andre sivile medisinske institusjoner; administrasjon av utdeling til sivilbefolkningen av gaver („relief-varer“).

LANDBRUKETS GJENREISING

En verden som gjennom 6 år har innstilt seg på krig og krigsøkonomi kan ikke på noen uker eller måneder føres tilbake til almindelige fredsforholdt. Det er stor mangel på råstoffer og det er framfor alt — mangel på transportmidler.

Vi må derfor fortsatt stole på oss selv når det gjelder våre forsyninger. Vi har slett ikke råd til å ta risikoen ved å slappe av, *aller minst når det gjelder den innenlandske produksjon av mat, brensel, klær og råvarer for denne produksjon.*

Det er derfor ikke mulig i den første tid å oppheve eller i noen gjennomgripende former å endre de bestemmelser av produk-

sjonsmessig art i landbruket som er gjort gjeldende under okkupasjonen.

Tvangsdyrkingen vil snart kunne oppheves men ikke det første år. Alle må tvert i mot innstille seg på at *hver dyrket jordflekk skal nyttes og hvert strå skal høstes.* Det samme gjelder hugsten av tømmer og skogsved. Gjenopprettelsen av en effektiv lokal *landbruksadministrasjon* som alle skal ha tillit til må skje straks, og Landbruksadministrasjon som alle skal ha tillit til må skje straks, og Landbruksdepartementet henstiller at alle lokale myndigheter straks griper inn uten å avvente ordre fra høyere hold. Alle nazister og personer med unasjonal innstilling må fjernes eller inntil videre suspenderes, og nye folk med fast nasjonal holdning innsettes i deres sted.

For å lette oppnevningen av nye jordstyrer er det vedtatt en provisorisk anordning av 10-11-44 hvoretter valg kan foretas straks uten innhentelse av uttalelser og uten hensyn til den frist om kunnngjøring som jordloven bestemmer.

For at landbrukskorpene straks skal komme i funksjon kan fylkesutvalget i medhold av provisorisk anordning av 10-11-44 også oppnevne de styremedlemmer som ellers nevnes opp av Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag dersom

disse lag er forhindret fra å foreta valg.

Det er dertil vedtatt en provisorisk anordning av 16-2-45 hvoretter jordstyret og skogutvalget i vedkommende herred kan overta driften av en eiendom eller ansette forpakter eller bruker dersom eieren eller brukeren er forhindret fra å drive den på grunn av ekstraordinære forhold (evakuering, røming, fengsling o.l.)

I den første vanskelige overgangstid inntil kontakten med de sentrale administrative organer igjen er blitt normal, er det viktigere enn noen gang før at hvert enkelt landbrukskorp og skogskole, og hvert enkelt jordstyre og skogutvalg viser tiltak og initiativ. Målet, og programmet for å nå målet er overalt det samme! *All som kan produseres må produseres, og intet må gå til spille.* Ingen traktor eller maskin eller redskap må stå ubrukt, hvis naboen trenger den. Dette har bl.a. jordstyrene plikt til å iaktta.

Det er imidlertid ikke nok at de administrative organer gjør sin plikt og sender ut sine pålegg. På hver enkelt gårdbruker og jordbruksarbeider faller det fortsatt et tungt ansvar. Intet — absolutt intet — må få lov til å forstyrre *arbeidsfreden.* *Enhver må strekke seg lenger enn han ville ha gjort under normale forhold — for det er så veldig*

meget som står på spill — bl.a. folkets ernæring og helse.

Ethvert direktiv og enhver henstilling fra myndighetene må etterleves. Under okkupasjonen var bøndene i det visse om de gjorde riktig eller galt i å etterkomme oppfordringene om produksjon og levering av produktene gjennom de regulære omsetningskanaler.

Idag vet vi alle at dette — og bare dette — er riktig, for idag kommer det bare nye egne landsmenn til gode. På intet felt kan den norske landbruksbefolkning gi et bedre positivt bevis på sitt nasjonale sinnelag enn nettopp her.

Det Kgl. Landbruksdepartement henstiller at alle nazister og personer med unasjonal innstilling blir fjernet fra alle tillitshverv og stillinger innen landbrukets og skogbrukets organisasjoner, så hurtig som mulig og så ettertrykkelig som mulig. Dette gjelder ikke minst meierier, husstellag kontroll-lag, reiskapslag, husflidslag, slakterier, eggslag, brennerier, potetmelfabrikker, felle-skjøp, salgsentralene, innkjøpslag og salgslag av enhver art. Jo hurtigere denne utrensning foregår, jo bedre.

Det er naturlig at den enkelte jordbruker vil spørre etter noe mer detaljerte opplysninger enn de som her er gitt. Hvordan blir det med kunstgjødsel? Kan vi vente å få fosfat? Enn kraftfor? Blir det nok såfrø til våren?

Kan jeg få reparert minsl åmaskin eller kjøpt ny o.s.v.?

Til dette kan opplyses at den kunstgjødsel som må importeres er fosfat og kali. Råfosfat er det nok av, og det er kjøpt inn 50.000 tonn til de norske fosfatbrikker. Frodig fosfat — superfosfat og thomasfosfat — er det mangel på. Landsbruksdepartementet har henstillet om å få tildelt 95.000 tonn superfosfat for en våronn, og er blitt tildelt endel av dette kvanta.

Storparten av verdens kalileier ligger i de områder som har vært behersket av Tyskland, og det har vært et betydelig underskudd av kali i verden forøvrig. Landbruksdepartementet har henstillet om en tildeling av 4.000 tonn 40% for første våronn.

For kullhydratkraftfor er forsynings-situasjonen bra. Landbruksdepartementet har søkt en tildeling av 100.000 tonn kraftfor for de første 6 måneders behov, derav halvparten kullhydratkraftfor. Dette kvantum er innkjøpt i Argentina, vesentlig i form av mais. Tonnasjespørsmålet kommer inn som en begrensende faktor.

For eggehviterikt kraftfor (oljetaker o.l.) er situasjonen mørkere. Landbruksdepartementet har søkt om tildeling av 50.000 tonn for de først 6 måneder, og er tildelt endel av dette kvanta.

Det er under krigen kjøpt inn alt vel 10.000 tonn såvarer i

Sverige. På grunn av den kritiske situasjon i Norge våren 1945 er 3.000 tonn av dette kvantum sendt til Norge enda mens landet var besatt av tyskerne. Det er altså tilbake ca. 7.000 tonn, vesentlig såkorn og grasfrø, samt en del grønnsaksfrø og rotvekstfrø.

I Sverige er det også kjøpt inn reservedeler, samt landbruksmaskiner og redskaper, som slåmaskiner, selvbindere, potetopptakere, dampforkokere, ugrossprøyter o.s.v. Det er ikke så stort antall, men det er såpass stort at en god del kan bli hjulpet straks.

Vi vet alle om den store ulykke som har rammet vår nordligste landsdel. Selv om også de sydlige landsdeler har vært hjem-søkt av store ødeleggelser, så er det dog ingen steder at den systematiske destruksjon er blitt gjennomført så brutalt og hensynsløst som i Nord-Norge.

Derfor krever denne landsdel en forholdsmessig stor andel i de forsyningskjøp som er foretatt. Dette må vi huske på og ha i minnet om det er ting man synes å mangle eller bør ha lenger sydpå. De offer de sydlige landsdeler må bære er store, men vil alltid være beskjedne sett ved siden av hva Finnmarks befolkning har måttet gjennomleve.

IDRETTE.

Sosialminister Støstad uttalte i februar 1942: „Idrettsmennene

vil etter landets frigjøring selv sørge for å gjenreise sine organisasjoner. Det vil imidlertid bli statsmaktenes oppgave å være med å legge til rette det økonomiske grunnlag og å sørge for at idretten får den samfunnmessige plass den har krav på både som kulturfaktor og oppdrager. Og det vil være enhver norsk regjering maktpåliggende å skaffe de midler til veie som er nødvendige for den øyeblikkelige opptagelse av arbeidet med å gjenreise idretten til hva den skal være. Dagen vil komme da norsk idrett skal gjenoppstå i et fritt Norge. De organisasjoner som idrettsmennene selv har skapt vil atter samle de aktive idrettsmenn omkring de tillitsmenn de selv har valgt.“

LØNS- OG ARBEIDSVILKÅR

De bestemmelser som har vært gitt av okkupasjonsmyndighetene og som har gitt adgang for det offentlige til å regulere lønnsnivået — en adgang som ble brukt dels til å sette i verk en vise lønnsreduksjon og dels til å gjennomføre en streng lønnsstopp-politikk — er falt bort i og med at Norge atter er blitt fritt.

Den norske regjering har den 15. september 1944 vedtatt en

provisorisk anordning om midlertidig ordning av lønns- og arbeidsvilkår i befrikkede distrikter.

De nye lovregler so erm forberedt i samarbeid med Norsk Arbeidsgiverforening og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon tar sikte på å trygge arbeidsfreden særlig i den første tid etter landets befrielse. Med henblikk herpå er det gjennom lovregler etablert et direkte samvirkeforhold mellom det offentliges organer på området og de nevnte 2 hovedorganisasjoner. Anordningen forbyr ikke bruk av streik, lock-out og boikott som midler for å tvinge fram løsning av en interesseløst. Men adgangen for partene til å bruke kampmidler vil etter anordningen være avhengig av at vedkommende offentlige organer ikke vedtar å la tvisten bli avgjort på annen måte.

Hovedreglen i anordningen er at de tariffavtalene som bestod da okkupasjonen begynte den april 1940 atter skal være gjeldende. Det gjelder både i private, offentlige og halvoffentlige virksomheter. Denne hovedregelen betyr imidlertid ikke at lønns- og arbeidsvilkårene er bundet fast til det de var for 9. april 1940. Tvertimot innfører anordningen en rekke nye regler for fremgangsmåten ved gjennomføring av krav om endring i tidligere tariffavtaler. Norsk Arbeidsgiverforening og Arbei-

dernes Faglige Landsorganisasjon er gitt fullmakt til å gjøre vedtak om endringer eller forlengelse av tarifferte lønns- og arbeidsvilkår også for bedrifter og arbeidere som står utenfor disse organisasjonene. I samsvar med disse regler er det mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon inngått avtaler om tillegg til de lønningene som gjalt 9. april 1940. For statens arbeidere er det foretatt samme regulering som for arbeidere i private bedrifter. For statens funksjonærer er det foretatt reguleringer som gir omtrent tilsvarende lønnspålegg. For de kommunale og fylkeskommunale arbeidere og funksjonærer er det ved særskilt anordning innført tilsvarende lønnsreguleringer. For private virksomheter, der lønns- og arbeidsvilkår ikke er regulert ved gyldig tariffavtale, skal de lønnsendringer som er gjennomført siden 9. april 1940 ikke falle bort uten videre, men riksmeglingsmannen kan vedta generelle regler om reguleringer av disse lønnene, slik at en derved kan rette på lønsmessige misforhold som måtte være fastsatt under okkupasjonen. På dette område kan det også gjennomføres en direkte offentlig kontroll med lønnsutviklingen etter frigjøringen, idet riksmeglingsmannen om det viser seg nødvendig kan fastsette at endringer i ikke tariffsatte lønnsforhold bare

skal kunne foretas med hans godkjenning.

RASJONERINGSSYSTEMET FORTSETTER.

Det rasjoneringsystem som gjaldt i det okkuperte Norge må inntil videre fortsette.

Inntil nye forsyninger kommer inn, og en får bedre oversikt over situasjonen vil rasjonene bli som før.

Overholdingen av forsyningsog rasjoneringsbestemmelsene er en nasjonal æressak, like viktig som og i pakt med samholdet under okkupasjonen. Tilsnikelse utover de lovlige rasjoner vil være en handling uverdigg for nordmenn. Quislingforordningen om straff for svarthandel og snikhandel er falt bort, men samtidig er straffebestemmelsene i forsyningsloven av 1917 blitt skjerpet og bragt i samsvar med bestemmelsene om priskontroll. Det kan idømmes så vel bøter som fengselstraff for overtredelser, og den domfelte kan også bli fradømt retten til å utøve næring.

BESKJEFTIGELSESPØRSMÅLET

Til å løse de mange vanskelige beskjeftigelsesspørsmål er det opprettet et midlertidig arbeidsdirektorat. Under direktoratet opprettes fylkesarbeidsnemnder og i kommunene skal arbeids-

løshetsnemndene igjen tre i virksomhet.

Kongen vil kunne pålegge meldeplikt for arbeidsløse. Han kan også innføre registreringsplikt for personer som er i arbeid hvis dette skulle vise seg nødvendig på grunn av mangel på arbeidskraft i visse yrker eller distrikter. Dessuten vil Kongen, når almene hensyn tilsier det, kunne bestemme at driftstans eller driftsinnskrenkning ikke kan settes i verk uten etter samtykke fra arbeidsdirektoratet, og at arbeidsforhold ikke uten samtykke fra arbeidsløshetsnemnda kan bringes til opphør ved oppsigelse som ikke er ledd i en arbeidsstans etter arbeidstvisteloven. Videre kan bestemmes at arbeidere ikke uten forhåndssamtykke fra arbeidsløshetsnemnda kan forlate arbeidsplasser som ved frigjøringen er blitt uten arbeidsledelse. Disse bestemmelser vil bare bli satt i verk i den utstrekning det viser seg helt påkrevet.

TRANSPORT- ADMINISTRASJONEN.

Den offentlige transportadministrasjon som har virket under krigen, og som i så stor utstrekning har bygget på det apparat en hadde før 9. april 1940, vil bli opprettholdt inntil videre i sin nåværende form.

BOLIGSPØRSMÅLET.

Regjeringen har gitt regler

som åpner adgang til rekvisisjon av husrom. På dette området følger en i det vesentligste de regler som har vært anvendt under okkupasjonen fra Administrasjonsrådets tid.

KRIGSSKADETRYGD.

Det er bestemt at de regler om krigsskadetrygd som har vært praktisert i Norge under okkupasjonen, og som bygger på de forslag som var ferdigbehandlet før 9. april 1940, vil bli anvendt inntil videre i den utstrekning det er mulig.

Regjeringen har forøvrig under utgreiing spørsmålet om erstatning for skader og tap som krigen og okkupasjonen har voldt.

KRIGSPENSJONERING.

Regjeringen har gitt regler om krigspensjonering for militære og sivile. Anordningene følger stort sett de regler som har vært anvendt under okkupasjonen, og som bygger på instillinger fra det upolitiske utvalg som Administrasjonsrådet nedsatte sommeren 1940.

SJØFOLKENE.

Norske sjøfolk som har seilt ute under krigen, vil bli søkt hjemsendt så snart det lar seg gjøre. Dette forutsetter imidlertid bl.a. at mannskaper til avløsning kan bli sendt fra Norge. Handels-

departementet vil derfor gjennom spesielle representanter, tilknyttet distriktsdommandoene, sørge for at rekruttering av slike avløsningsmannskaper blir satt i gang snarest.

De nødvendige forføyninger er truffet for at avdøde sjøfolk etterlatte midler snarest mulig kan bli tilstillet de etterlatte gjennom vedkommende skifteretter.

Post til sjøfolk i utenriksfart kan sendes under adresse: Letter Office, Tavistock House, Tavistock Square, London, W.C.1. En har ordnet det slik at denne posten kan komme fram til adressatene så fort som mulig. Anmodning om å etterlyse nordmenn i utlandet kan sendes til samme adresse.

POSTVESENET.

Det er trykket et relativt begrenset opplag av nye norske frimerker, som vil bli satt i omløp straks.

SVALBARD.

Administrasjonen på Svalbard vil bli gjenopprettet i normal former straks dette er mulig, og grubedriften bli gjenopptatt. Under krigen har kullselskapene utarbeidet planer for gjenoppbyggingen og foretatt innkjøp av maskiner, utstyr m.v. Svalbard har vært under norsk militær kontroll siden mai 1942, og en del forberedende arbeider på stedet er allerede utført.